

RIKOSSEURAAMUSVIRASTO

Rikosseuraamusviraston monisteita 4/2009

Julkaistu yhteistyössä YK:n Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutin (HEUNI) kanssa

**Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen
turvallisuus ja henkilöstöön kohdistunut
epäasiallinen vaikuttaminen vuosina 2007-2008**

Mika Junninen

8.12.2009

Sisällysluettelo

Johdanto	2
1. Kriminaalihuollon turvallisuuteen liittyvä lainsäädäntö	3
1.1 Työturvallisuuslaki (2L, 8-18§; 27–29§).....	3
1.2 Pelastuslaki 13.6.2003/468 ja Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta.....	5
1.3 Valmiuslaki (40§):	6
2. Kriminaalihuoltolaitoksen ja aluetoimistojen turvallisuutta käsittelevät suunnitelmat	6
3. Tutkimustehtävä	8
3.1 Tutkimuksen otos.....	8
3.2 Vastausprosentit ja vastausten jakautuminen.....	9
3.3 Vastaaajien työtehtävät, sukupuoli ja ikä	11
4. Aluetoimistojen työturvallisuus	12
4.1 Toimitilojen turvallisuutta parantavat tekijät.....	12
4.1.1 Toimitilojen turvallisuutta parantavat tekijät toimistoittain tarkasteltuna	14
4.1.2 Toimitilojen turvallisuutta parantavat ehdotukset	15
4.1.3 Työhuoneen turvallisuutta parantavat tekijät.....	16
4.1.4 Virka-ajan turvallisuus toimitilojen ulkopuolella	18
4.2 Toimitilojen turvallisuutta heikentävät puutteet	18
4.3 Työntekijöiden saama turvallisuuskoulutus tai perehdytys	20
4.3.1 Työntekijöiden osallistuminen työpaikan järjestämiin turvallisuus- harjoituksiin ja koulutukseen viimeisen vuoden aikana	20
4.3.2 Työntekijöiden työpaikan tulevaisuudessa järjestämää turvallisuus- koulutusta ja harjoituksia koskevat toiveet	21
4.4 Työturvallisuutta eniten vaarantavat tekijät työntekijöiden mielestä	22
5. Epäasiallinen vaikuttaminen	23
5.1 Epäasiallinen vaikuttaminen Kriminaalihuollon ammattiryhmissä	25
5.1.1 Häirintä	27
5.1.2 Uhkailu.....	27
5.1.3 Väkivalta	28
5.1.4 Vahingonteko	28
5.1.5 Korruptio.....	28
5.1.6 Perheenjäseniin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen.....	29
6. Yhteenveto aluetoimistojen toimitilojen turvallisuudesta ja henkilöturvallisuudesta	29

Johdanto

Vuoden 2007 alkupuolella käynnistettiin uuden turvallisuusstrategian valmistelu Vankeinhoitolaitokselle. Tähän liittyen tehtiin vankiloiden turvallisuutta laajasti selvittävä tutkimus (Junninen 2008). Keväällä 2008 vankiloiden turvallisuusstrategian tausta-aineiston keräämistehtävää laajennettiin koskemaan koko rikosseuraamusalaa, niin, että päätettiin toteuttaa myös Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen turvallisuutta selvittävä kyselytutkimus. Rikosseuraamusalan turvallisuusstrategian pitkän aikavälin kehittämistehtävän ja turvallisuuden laadun kannalta olennainen tieto haluttiin mukaan strategian laadintatyöhön, joka sai lisää painoarvoa kesän 2007 alussa, kun vankilaturvallisuuden kartoitus ja kehittäminen kirjattiin osaksi laadittua koko rikosseuraamusalan organisaation kehittämisprojektia: *”Keväällä 2007 käynnistetyllä turvallisuushankkeella kartoitetaan vankiloiden turvallisuustilanne, luodaan yhteinen käsitys vankilaturvallisuuden perusteista sekä kehitetään yhtenäiset turvallisuuskäytännöt. Osana hanketta lisätään valmiutta vankila-aikaisen rikollisuuden estämiseen. Hankkeen aikana tehtävä työ dokumentoidaan ja sen pohjalta hyväksytään Vankeinhoitolaitoksen turvallisuusstrategia. Työ saadaan valmiiksi vuoden 2009 aikana.”* (Oikeusministeriön päätös 14.6.2007; Dnro 2/019/2007, 5.)

Tämä tutkimus selvitti Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen työntekijöiden arvioita aluetoimistojen turvallisuuden nykytilasta syksyllä 2008. Tutkimus on tehty tulevan Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategian ja laatutyön tausta-aineistoksi. Tutkimuksen alussa tarkastellaan aluetoimistojen omia turvallisuussuunnitelmia ja ohjeita. Pääasiallisen tutkimus- ja analyysiaineiston muodostavat Kriminaalihuollon aluetoimistojen 219 työntekijän kyselyvastaukset. Kokonaisarvio aluetoimistojen turvallisuustilanteesta perustuu siis tehtyjen suunnitelmien, annettujen ohjeiden ja kyselyvastausten analyysiin.

Tutkimus sisälsi myös osion työntekijöihin kohdistuneesta epäasiallisesta vaikuttamisesta viimeisen vuoden aikana. Kyselyn keskeisimmät havainnot esitellään tämän tutkimusraportin lopussa. Kysymyksissä epäasiallisen vaikuttamisen oletettiin johtuvan virkamiehen tekemästä päätöksestä tai olevan asiakkaan yritys vaikuttaa virkamiehen päätäntävällässä olevan asian ratkaisemiseen asiakkaan tahdon mukaisesti.

Tutkimuksen tekemisessä olen saanut apua useilta eri henkilöiltä. Kriminaalihuoltolaitokseen yhteyshenkilönä toimi Anja Heikkinen, joka yhdessä Katri Järvisen kanssa luki ja kommentoi haastattelukysymyksiä niiden muokkausvaiheessa. Lisäksi Anja Heikkinen kannusti Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistoille lähettämässään kiertokirjeissä toimistojen työntekijöitä vastaamaan kyselyyn. Kauko Aromaa luki ja kommentoi tutkimusraporttia. Rikosseuraamusviraston asettama ohjausryhmä luki ja kommentoi tekstiä.

1. Kriminaalihuollon turvallisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Aluetoimistoja ja niiden toimintaa koskee ainakin työturvallisuuslaki, pelastuslaki ja valmiuslaki. Työturvallisuuslaissa määritellään työn teettäjän ja järjestäjän velvollisuudet työntekijän turvaamiseksi työtehtävässä. Pelastuslaissa säädetään rakennuksen omistajan ja haltijan velvollisuudesta suojella rakennuksessa olevien henkilöiden turvallisuutta ja omaisuutta. Valmiuslaki velvoittaa työnantajaa varautumaan suojelemaan toimitiloissa olevia henkilöitä ja omaisuutta poikkeustilan varalta. Lakien mukaan valtion viranomaistahojen on laadittava ja pidettävä ajan tasalla ainakin pelastus- ja valmiussuunnitelma.

1.1 Työturvallisuuslaki (2L, 8-18§; 27–29§)

Työturvallisuudesta ja työsuojelusta on säädetty Työturvallisuuslaissa; uusi laki tuli voimaan vuoden 2003 alusta. Työturvallisuuslaki velvoittaa työnantajaa huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työtehtävien aikana. Lisäksi laki velvoittaa työntekijää työskentelemään omansa ja muiden turvallisuuden varmistamiseksi. Työturvallisuuslakia täydentää vuonna 2006 voimaan tullut laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojelutoimikunnasta. Laissa on varsin yksityiskohtaisesti määritelty työnantajan ja työntekijän oikeudet ja velvollisuudet:

- 1) työnantajan yleinen huolehtimisvelvollisuus;
- 2) työsuojelun toimintaohjelman laatiminen joka kattaa työolojen kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset;
- 3) työnantajan velvollisuus selvittää ja tunnistaa työstä, työtilasta, työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvien haitta- ja vaaratekijöiden arviointi;
- 4) työnantajalla on velvollisuus antaa työntekijälle riittävästi tietoa työpaikan haitta- ja vaaratekijöistä, työnantajan on lisäksi huolehdittava työntekijän riittävästä perehdyttämisestä, opetuksesta ja ohjauksesta;
- 5) työnantajan velvollisuus työntekijän yksityiskohtaiseen liittyvien vaarojen ja haittojen minimointiin ja avun hälyttämiseen;
- 6) työpaikan työskentelyolosuhteisiin liittyvän väkivallan torjuntaan ja rajoittamiseen kuuluvien asianmukaisten turvajärjestelyjen ja järjestelmien olemassaolo ja työnantajan menettelytapaohjeet;
- 7) Työpaikan rakenteiden, materiaalien, varusteiden ja laitteiden tulee olla turvallisia sekä työpaikan ja työskentelypaikkojen tilojen tulee olla turvalliset sekä mahdollistaa esteetön poistuminen (riittävästi uloskäytäviä ja pelastusteitä), ja työpaikalla tulee olla asianmukaiset turva- ja muut merkinnät;
- 8) työnantajan ja työntekijän yhteisvelvollisuus työpaikan turvallisuuden parantamiseksi;
- 9) työntekijän velvollisuus noudattaa työnantajan toimivaltaisesti antamia työturvallisuusmääräyksiä ja ohjeita;

Jos työnantajalla ei ole toimintaan tarvittavaa riittävästi asiantuntemusta, hänen on käytettävä ulkopuolisia asiantuntijoita. Työnantajan on varmistuttava, että asiantuntijalla on riittävä pätevyys ja muut edellytykset tehtävän asianmukaiseen suorittamiseen. Työterveyshuollon asiantuntijoiden ja ammattihenkilöiden käytöstä sekä työpaikkaselvityksestä säädetään työterveyshuoltolaissa ([1383/2001](#)).

Työnantajalla tulee olla hallussaan 1 momentissa tarkoitettu selvitys ja arviointi. Selvitys ja arviointi on tarkistettava olosuhteiden olennaisesti muuttuessa ja se on muutenkin pidettävä ajan tasalla. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä selvityksen ja arvioinnin laatimisen kirjallisesta tai muusta todennettavissa olevasta muodosta, sisällöstä ja asian käsittelystä työpaikalla huomioon ottaen työnantajan toimiala, toiminnan luonne ja niihin liittyvät haitat ja vaarat sekä työpaikan koko.

Työnantaja on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tässä tarkoituksessa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Huolehtimisvelvollisuuden laajuutta rajaavina tekijöinä otetaan huomioon epätavalliset ja ennalta arvaamattomat olosuhteet, joihin työnantaja ei voi vaikuttaa, ja poikkeukselliset tapahtumat, joiden seurauksia ei olisi voitu välttää huolimatta kaikista aiheellisista varotoimista.

Työssä, johon liittyy ilmeinen väkivallan uhka, työ ja työolosuhteet on järjestettävä siten, että väkivallan uhka ja väkivaltatilanteet ehkäistään mahdollisuuksien mukaan ennakolta. Tällöin työpaikalla on oltava väkivallan torjumiseen tai rajoittamiseen tarvittavat asianmukaiset turvallisuusjärjestelyt tai -laitteet sekä mahdollisuus avun hälyttämiseen. Edellä 1 momentissa tarkoitettua työtä ja työpaikkaa varten työnantajan on laadittava menettelytapaohjeet, joissa ennakolta kiinnitetään huomiota uhkaavien tilanteiden hallintaan ja toimintatapoihin, joilla väkivaltatilanteen vaikutuksia työntekijän turvallisuuteen voidaan torjua tai rajoittaa. Tarvittaessa on tarkistettava turvallisuusjärjestelyjen ja -laitteiden toimivuus (27§.)

Työnantajan on suunniteltava, valittava, mitoitettava ja toteutettava työolosuhteiden parantamiseksi tarvittavat toimenpiteet. Tällöin on mahdollisuuksien mukaan noudatettava seuraavia periaatteita:

- 1) vaara- ja haittatekijöiden syntyminen estetään;
- 2) vaara- ja haittatekijät poistetaan tai, jos tämä ei ole mahdollista, ne korvataan vähemmän vaarallisilla tai vähemmän haitallisilla;
- 3) yleisesti vaikuttavat työsuojelutoimenpiteet toteutetaan ennen yksilöllisiä; ja
- 4) tekniikan ja muiden käytettävissä olevien keinojen kehittyminen otetaan huomioon.

Työnantajan on jatkuvasti tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta. Työnantajan on myös tarkkailtava toteutettujen toimenpiteiden vaikutusta työn turvallisuuteen ja terveellisyteen. Työnantajan on huolehdittava siitä, että turvallisuutta ja terveellisyttä koskevat toimenpiteet otetaan huomioon tarpeellisella tavalla työnantajan organisaation kaikkien osien toiminnassa.

Jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi (28§).

Työssä, jossa työntekijä työskentelee yksin ja johon siitä syystä liittyy ilmeinen haitta tai vaara hänen turvallisuudelleen tai terveydelleen, työnantajan on huolehdittava siitä, että haitta tai vaara yksin työskenneltäessä vältetään tai se on mahdollisimman vähäinen.

Työnantajan on myös työn luonne huomioon ottaen järjestettävä mahdollisuus tarpeelliseen yhteydenpitoon työntekijän ja työnantajan, työnantajan osoittaman edustajan tai muiden työntekijöiden välillä. Työnantajan on myös varmistettava mahdollisuus avun hälyttämiseen. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä yhteydenpidosta, yhteydenpitolaitteista ja muista turvallisuuteen liittyvistä järjestelyistä eri toimialoilla ja tehtävissä, joissa työskennellään yksin (29§.)

1.2 Pelastuslaki 13.6.2003/468 ja Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta

Pelastuslain 8§ mukaan rakennuksen omistaja ja haltija (virasto tai laitos) on velvollinen ehkäisemään vaaratilanteen syntymistä, varautumaan henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteessa ja varautumaan sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät. Vaaratilanteisiin on varauduttava tekemällä pelastussuunnitelma pelastusviranomaisten kanssa. Lain mukaan kukin viranomainen, virasto ja laitos vastaavat poikkeusoloissa väestönsuojelutehtäviin tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta ja kouluttamisesta.

Pelastussuunnitelma on pidettävä ajan tasalla ja siitä on tiedotettava asianmukaisella tavalla asianomaisen rakennuksen tai muun kohteen asukkaille ja työntekijöille sekä muille, joiden on osallistuttava pelastussuunnitelman toimeenpanoon ja se tai sen yhteenveto on myös toimitettava alueen pelastusviranomaisille.

Pelastussuunnitelmasta on selvittävä:

- 1) ennakoitavat vaaratilanteet ja niiden vaikutukset,
- 2) toimenpiteet vaaratilanteiden ehkäisemiseksi,
- 3) poistumis- ja suojautumismahdollisuudet sekä sammutus- ja pelastustehtävien järjestelyt;
- 4) turvallisuushenkilöstö, sen varaaminen ja kouluttaminen sekä muun henkilöstön tai asukkaiden perehdyttäminen suunnitelmaan,
- 5) tarvittava materiaali kuten alkusammutus-, pelastus- ja raivauskalusto, henkilösuojaimet ja ensiaputarvikkeet sen mukaan kuin ennakoitujen vaaratilanteiden perusteella on tarpeen,
- 6) ohjeet erilaisia 1 kohdan mukaisesti ennakoituja onnettomuus-, vaara- ja vahinkotilanteita varten,
- 7) miten suunnitelmaan sisältyvät tiedot saatetaan asianomaisen tietoon,

Mikäli työntekijöiden ja samanaikaisesti paikalla olevien muiden ihmisten määrä on yleensä vähintään 30, on tilat palotarkastettava vuosittain ja tarvittaessa useamminkin. Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistoista vain Helsingin toimisto suurimpana kuuluu tähän yli 30 työntekijän kategoriaan. Palotarkastuksen saa suorittaa alueen pelastusviranomainen ja hänet on päästettävä kaikkiin tarkastettaviin tiloihin. Tarkastettavan kohteen edustajan on lisäksi esitettävä säädöksissä vaaditut suunnitelmat, muut asiakirjat ja järjestelyt. Palotarkastuksessa on pidettävä pöytäkirjaa, jossa tulee riittävästi yksilöidä tarkastuskohde, tarkastuksen kulku, tarkastajan tekemät keskeiset havainnot, tarkastettavan kohteen edustajan esittämä selvitys sekä johtopäätökset ja niiden perustelut. Pöytäkirja on viipymättä annettava tiedoksi asianosaisille.

1.3 Valmiuslaki (40§):

Valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion liikelaitosten ja muiden valtion viranomaisten sekä kuntien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muin toimenpitein varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa. Poikkeusoloihin varautumista johtaa, valvoo ja yhteen sovittaa valtioneuvosto sekä kukin ministeriö hallinnonalallansa.

2. Kriminaalihuoltolaitoksen ja aluetoimistojen turvallisuutta käsittelevät suunnitelmat

Tutkimuksen valmistelevana osiona toimi aluetoimistojen turvallisuusasioita koskevien suunnitelmien läpikäyminen. Syksyllä 2008 kävin läpi Rikosseuraamusviraston Kriminaalihuoltolaitoksen tuloslinjan ja sen hallussa olleet aluetoimistojen turvallisuutta koskevat ohjeet. Alla olevassa taulukossa on esitetty käytössäni olleet suunnitelmat toimistoittain.

Taulukko 1. Kriminaalihuoltolaitoksen ja aluetoimistojen turvallisuutta käsittelevät asiakirjat.

Aluetoimisto	Työturvallisuus-suunnitelma	Muu
Kriminaalihuoltolaitoksen tuloslinja		Toimintasuunnitelma 2003–06 (4s.)
Espoo	Työsuojelun toimintaohjelma ja suunnitelma vuodelle 2006 (2s.)	Turvallisuusohjeet vuonna 2006 (3s.)
Joensuu	Työsuojelun toimintasuunnitelma (4s.)	Hyvän kohtelun toimintaohje 5s.
Jyväskylä	Työsuojelun toimintasuunnitelma (3s)	
Kaakkois-Suomi		Hyvän kohtelun toimintaohje 5s.
Lahti	Työsuojelun toimintasuunnitelma 2007–2010 (3,5s)	TYHY- suunnitelma 2007 (2s.)
Pohjois-Suomi	Työsuojelun toimintasuunnitelma (4s.) ja toimintaohjelma (2s.)	Työhön liittyvät riskit 1s.
Pori	Työsuojelun toimintaohjelma 2006 (2.s)	
Tampere		TYHY- suunnitelma 2007 (1s.)
Turku		Työsuojelutarkastuksen tarkastuskertomus 2006 (1s.)
Vastauksia yhteensä:	6	7

Kuten taulukosta 1 ilmenee, läpikäymäni työturvallisuutta koskevat suunnitelmat olivat laajuudeltaan ja sisällöltään hyvin samanlaisia. Niiden laadulliseen ja sivumääräiseen tasoon ei ole paljon paneuduttu. Suunnitelmat ovat hyvin yleisluontoisia lauseita hyvästä kohtelusta, häirinnästä, työterveyshuollosta, toimistojen turvateknisestä valmiudesta ja

henkilöstön TYHY¹-toiminnasta. Kriminaalihuollon aluetoimistojen turvallisuuteen liittyvien kirjallisten ohjeiden arvioimisen tekee hankalaksi se, että aineisto edustaa vain noin puolta (60%) 15 aluetoimistosta. Tarkastelun ulkopuolelle jää kokonaan kuusi aluetoimistoa joiden osalta ei ollut käytettävissä minkäänlaista turvallisuuteen liittyvää ohjetta. Jo aikaisemmassa tutkimuksessa havaittiin, että vain kuudella Kriminaalihuollon aluetoimistolla on pelastussuunnitelma tehtynä ja neljä toimistoa on kouluttanut toimistonsa väen tulipalo- ja pelastustilanteisiin (Hamari 2008). Myös omassa vankiloiden turvallisuussuunnitelmia kartoittaneessa tutkimuksessani havaitsin, että vankiloiden turvallisuussuunnitelmat oli tehty vain harvoissa laitoksissa (Junninen 2008), mikä osoittaa, että koko Rikosseuraamusalalla turvallisuuden suunnittelu on vähäistä. Tämä voidaan tulkita välinpitämättömyydeksi puhuttaessa turvallisuusalasta, jonka yhteiskunnalliset vaikutukset ovat erittäin näkyvät.

Hyvä poikkeus niukassa materiaalissa on Espoon aluetoimisto, jossa on ollut kirjalliset turvallisuusohjeet jo vuonna 2006. Keväällä 2009 saadun suullisen tiedon mukaan toimisto on teettänyt uudet toimiston turvallisuusohjeet ulkopuolisella taholla loppuvuodesta 2008. Turvallisuussuunnitelmien arviointia tehdessäni käytössäni ei ollut yhtään Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistoilta edellyttämää vaarojen riskiarviota, jotka pitäisi olla tehtynä yhteistyössä työterveyshuollon kanssa.

Suunnitelmien analyysin perusteella voi päätellä, että turvallisuussuunnittelu on vähäistä Kriminaalihuollon toimipisteissä. Organisaation ja toimiston väen turvallisuusajattelun herättämiseksi olisi kokouksissa ja palavereissa työntekijöille hyvä korostaa, että suunnitelmien laatiminen ja säännöllinen harjoittelu on kaikkien työturvallisuutta. Jokaisen aluetoimiston työntekijän tulee tietää, miten yllättävissä tilanteissa reagoidaan, mistä saadaan apua ja miten työntekijät ja asiakkaat saadaan suojattua tai turvaan ongelmatilanteissa. Aluetoimistojen turvallisuudesta vastaavien henkilöiden tulee lisäksi tietää miten vaaratilanteessa hälytyksen jälkeen toimitaan ja miten asiassa edetään niin, että minimoidaan henkilö- ja aineelliset vahingot sekä taataan turvallisuuden säilyminen. Parhaidenkin kirjallisten ohjeiden lisäksi on erilaista vaara- ja poikkeustilanteissa käyttäytymistä säännöllisesti harjoiteltava. Jokainen harjoitus tulee dokumentoida, sen kulku ja suoriutuminen analysoida, ja tehdyistä hyvistä harjoituksista ja virheistä tulee ottaa oppia tulevaisuuden varalle.

Kriminaalihuollon aluetoimistojen turvallisuussuunnitelmien sisältöä ja laajuutta voitaisiin ehkä parhaiten kehittää työryhmässä, jonka tehtävä olisi laatia malli aluetoimiston turvallisuustoimintaohjeista. Lausuntokierroksen jälkeen ohjeiden malli lähetettäisiin aluetoimistojen johdolle, joka mallia soveltaen laatisi toimistokohtaiset turvallisuusohjeet ja organisoisi vuosittaisten harjoitusten aikataulun. Harjoittelun laatua ja määrää valvoisi alueen turvallisuusvastaava, joka toimittaisi kootusti alueensa toimistojen suunnitelmat ja simulointiharjoitusten raportit Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuudesta vastaavaan yksikköön, joka vastaisi suunnitelmien, harjoitusten ja toiminnan edellytysten valtakunnallisesta kehittämisestä ja laadusta. Rikosseuraamusalan aluehallinnon tehtävänä olisi toimistokohtaisissa tulosneuvotteluissa tarkistaa toimistosuunnitelmien olemassaolo, ajanmukaisuus ja niihin liittyvien harjoitusten vuosittainen pito.

¹ TYHY on lyhenne työhyvinvointia edistävästä toiminnasta.

Todennäköistä on, että aluetoimistojen johto tarvitsee lisäkoulutusta turvallisuusohjeiden laatimiseen ja käytännön toteuttamiseen. Eräs ratkaisu voisi olla, että Rikosseuraamusalan koulutuskeskus järjestäisi täydennyskoulutusta aluetoimistojen johdolle. Koulutuksen hyväksytyt suorittaminen tapahtuisi esimerkiksi turvallisuusohjeistuksen luomisena omalle toimistolle.

3. Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen rakenteellista ja teknistä turvallisuutta, työntekijöiden saamaa turvallisuuskoulutusta ja perehdytystä sekä henkilökuntaan kohdistuneita turvallisuusuhkia ja epäasiallista vaikuttamista viimeisen vuoden aikana. Tutkimus tehtiin strukturoituna kyselynä. Se tehtiin kokonaistutkimuksena sähköpostin ja Internet-pohjaisen Webropol²-ohjelmiston avulla Kriminaalihuoltolaitoksen asiakastyötä tekeväälle henkilöstölle.

Aluetoimistojen toimitilojen turvallisuutta käsittelevässä osiossa kysyttiin mm. rakennuksen yhteisten ja vastaanottotilojen turvallisuutta, turvallisuusratkaisuja ja teknisiä apuvälineitä. Samassa yhteydessä kysyttiin mm. tilojen turvallisuutta parantavia ehdotuksia ja suurimpia puutteita. Henkilöstön turvallisuusperehdyttäminen ja -koulutus sekä harjoituksiin osallistuminen oli kolmas aluetoimistojen turvallisuutta kartoittava asiakokonaisuus.

Henkilöstön turvallisuutta käsittelevässä osiossa selvitettiin henkilöstöön kohdistuneita turvallisuusuhkia ja epäasiallista vaikuttamista viimeisen vuoden aikana. Turvallisuusuhkia koskevassa osiossa kysyttiin henkilöstöön kohdistuvista verbaalisista ja fyysisistä uhkatekijöistä. Epäasiallisen vaikuttamisen osiossa selvitettiin henkilöstön kokemaa häirintää, uhkailua, väkivaltaa, vahingonteon kohteeksi joutumista ja korruptioyrityksiä sekä henkilöstön reagoitua ja työyhteisön konkreettisia tukitoimia häirinnän kohteeksi joutuneen auttamiseksi.

3.1 Tutkimuksen otos

Tutkimusongelman mahdollisimman kattavan selvittämisen kannalta ja kyselytutkimuksista saadun aikaisemman kokemuksen perusteella pidettiin tarkoituksenmukaisena tehdä kokonaistutkimus koko Kriminaalihuoltolaitoksen henkilöstölle yleisesti käytettyjen otosratkaisujen sijasta. Tämä oli käytännössä mahdollista, koska aluetoimistoissa toimivien virkamiesten määrä on suhteellisen pieni eli 301 virkamiestä.

Tutkimuksen valmisteluvaiheessa Rikosseuraamusviraston turvallisuusstrategian ohjausryhmää informoitiin ja Kriminaalihuoltolaitoksen apua käytettiin tutkimuksen suunnittelussa ja kenttätyövaiheessa. Tutkimus lähetettiin sähköpostitse 22.9.2008 jokaiseen Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimiston virastopostiosoitteeseen. Toimistojen johtajia pyydettiin välittämään viesti eteenpäin jokaiselle toimistonsa työntekijälle. Viestissä oli suora Internet-linkki kyselylomakkeeseen. Sähköpostiviestin mukana lähetetyssä saatekirjeessä viitattiin siihen, että Rikosseuraamusviraston

² Webropol on internetpohjainen tietokoneohjelma jossa voidaan laatia laadullisia kyselykaavakkeita tutkimustarkoituksiin.

turvallisuusstrategian ohjausryhmä ja Kriminaalihuoltolaitos suosittelevat kyselyyn vastaamista. Lisäksi Kriminaalihuoltolaitos lähetti säännöllisten kiertokirjeidensä mukana aluetoimistoille ja niiden työntekijöille viestiä kyselyyn vastaamisen hyödyllisyydestä ja korosti kyselyyn vastaamisen tärkeyttä useaan otteeseen.

Ensimmäisen kerran kyselyn vastausaikaa jatkettiin 8.10.2009 ja samalla aluetoimistojen työntekijöitä muistutettiin kyselyyn vastaamisen tärkeydestä. Toisen kerran vastausaikaa jatkettiin 30.10.2009 saakka ja samalla uudelleen muistutettiin kyselyyn vastaamisen tärkeydestä. Kolmannen kerran kyselyyn vastausaikaa jatkettiin 19.11.2008, jolloin vielä kerran muistutettiin kyselyyn vastaamisen tärkeydestä. Kysely suljettiin 23.12.2008, eli siihen oli ollut mahdollista vastata kolmen kuukauden ajan. Kyselyssä vastaajia pyydettiin vastaamaan tietämistään työpaikkansa (aluetoimiston) turvajärjestelmistä ja osallistumisestaan työpaikan järjestämään turvallisuuskoulutukseen tai harjoitukseen viimeisen vuoden aikana. Lisäksi kyselyn lopussa vastaajilta kysyttiin heidän kokemastaan epäasiallisesta vaikuttamisesta viimeisen vuoden (12kk) aikana. Kyselyyn oli mahdollista vastata kolmen kuukauden ajan, joten vastausajankohdasta riippuen vastausten 12 kuukauden aikajänne vaihtelee välillä 22.9.2007 – 23.12.2008 ja kattaa yhteensä 15 kuukauden ajan. Täytetyt lomakkeet kirjautuivat Internet-linkin kautta Webropolin tietokantaan ja sieltä sain valmiiksi koodatun Excel- pohjaisen taulukon vastauksista. Numeromuodossa olevat vastaukset oli helppo siirtää SPSS- tilasto-ohjelmaan, jossa sitä voitiin analysoida eri tavoin.

Jo etukäteen vastaushalukkuutta heikentäväksi seikaksi arveltiin aiheen osittainen arkaluonteisuus, nimenomaan henkilön itsensä kokeman epäasiallisen vaikuttamisen osalta. Tätä ongelmaa pyrittiin vähentämään kahdella tavalla: 1) Kriminaalihuoltolaitos korosti useaan otteeseen kyselyyn vastaamisen tärkeyttä ja 2) henkilökohtainen epäasiallisen vaikuttamisen kyselyosio oli sijoitettu lomakkeen loppuun, joten vastaaja ei tiennyt kysymysten tarkkaa sisältöä ennen kuin oli vastannut yleisiin toimitilojen turvallisuutta kartoittaviin kysymyksiin. Epäasiallisen vaikuttamisen arkaluonteisuudesta on saatu viitteitä aikaisemmissa suomalaisille tuomareille ja syyttäjille tehdyissä epäasiallista vaikuttamista koskeneissa kyselyissä 1999 ja 2008.

3.2 Vastausprosentit ja vastausten jakautuminen

Aluetoimistojen johtajien välityksellä kysely pyydettiin lähettämään edelleen kaikille Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen työntekijöille. Kyselyn toteutusajankohtana aluetoimistoissa työskenteli 301 työntekijää 15 eri aluetoimistossa. Kyselyyn vastasi 219 työntekijää, joten vastausprosentiksi tuli 72,8 prosenttia, mitä voidaan pitää tyydyttävänä. Kyselyn vastausprosentti vaihteli 55 ja 89 prosentin välillä aluetoimistosta riippuen. Ensimmäiset vastaukset tulivat samana päivänä kun kysely lähetettiin kentälle. Suurin osa vastauksista tuli viikon sisällä kyselyn lähettämisestä ja vastaamisen tärkeydestä muistutettaessa, viimeiset vastaukset tulivat joulukuun loppupuolella. Vastausten tarkka toimisto- ja alueellinen jakauma, lukumäärä sekä vastausprosentit on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen työntekijöiden turvallisuuskyselyyn vastausprosentit syksyllä 2008.

	Henkilöitä yhteensä	Vastauksia	Vastaus %
Etelä	100	79	79,0

Espoo	17	14	82,4
Helsinki	34	27	79,4
Hämeenlinna	17	10	58,8
Lahti	14	12	85,7
Vantaa	18	16	88,9
Länsi-Kaakko	114	73	64,0
Kaakkois-Suomi	22	15	68,2
Pohjanmaa	20	11	55,0
Pori	13	11	84,6
Tampere	29	19	65,5
Turku	30	17	56,7
Itä-Pohjoinen	87	67	77,0
Joensuu	10	7	70,0
Jyväskylä	20	13	65,0
Kuopio	15	12	80,0
Mikkeli	13	11	84,6
Pohjois-Suomi	29	24	82,8
Kriminaalihuoltolaitos yhteensä	301	219	72,8

Kuten taulukosta 2 nähdään, vastausprosentit vaihtelevat suuresti aluetoimistoittain. Parhaiten kyselyyn vastattiin Etelä- ja Pohjois-Suomen alueilla vastausprosenttien ollessa yli 80 Hämeenlinnaa lukuun ottamatta. Huonoiten kyselyyn vastattiin Länsi-, Kaakkois- ja Itä-Suomessa, Porin aluetoimistoa lukuun ottamatta. Mistä toimistojen suuret erot vastausprosentteissa johtuvat? Vastasivatko toimistojen johtajat, vai johtiko juuri heidän vastaamattomuutensa myös toimiston yleisen vastausprosentin laskuun, jos johtajat eivät korostaneet alaisilleen vastaamisen tärkeyttä. Ainakaan selitys ei ole perinteinen: pienet yksiköt vastaavat hyvin ja suuret huonosti, vaan kyselyyn on vastattu vaihtelevasti yksikön koosta riippumatta. Mielenkiintoinen jatkopohtimisen aihe olisi, miksi kyselyn vastausprosentit joissakin paikoissa jäivät niin alhaisiksi, vaikka vastauksia karhuttiin useaan otteeseen sekä tutkijan että Kriminaalihuoltolaitoksen keskushallinnon toimesta.

Lisää pohtimisen aiheita on:

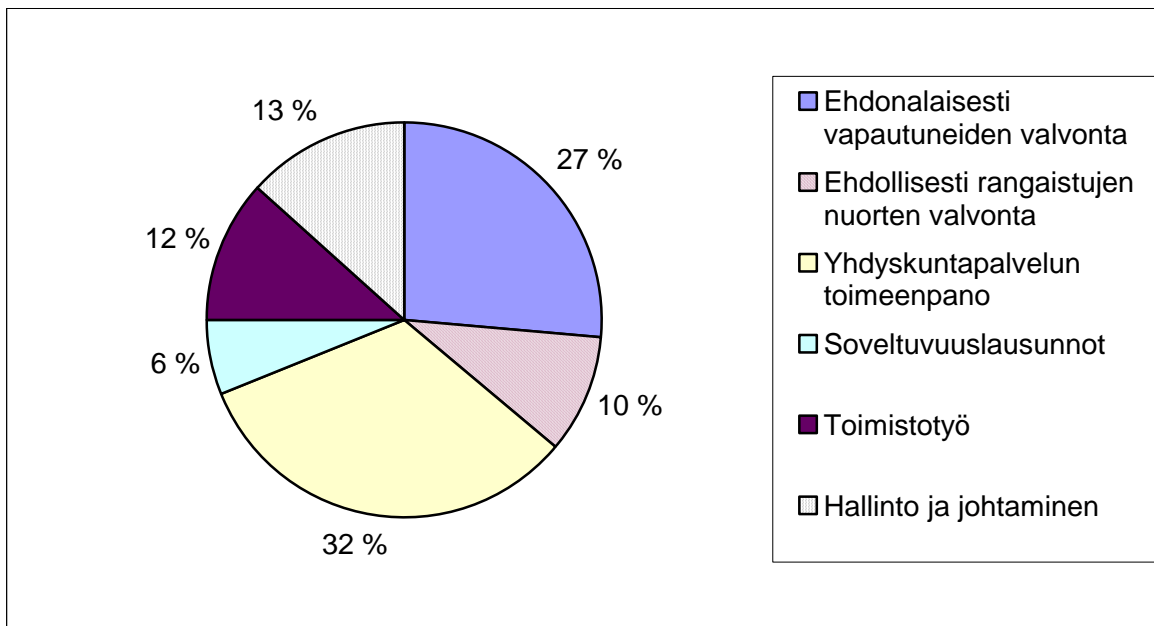
- 1) oliko ”uudella” teknologialla toteutettu kysely liian vieras vastaajille,
- 2) saavatko Kriminaalihuollon aluetoimistojen työntekijät liikaa kyselyjä, jolloin he kyllästyvät vastaamaan,
- 3) jätettiinkö vastaamatta sen takia, että oletettiin kyselyn palautteen jäävän tulematta,
- 4) oliko kyselyn teema epäkiinnostava vastaajien mielestä, jolloin oli luontevaa jättää vastaamatta, ja
- 5) vai oliko kysely liian arkaluonteinen tai henkilökohtainen, jonka vuoksi siihen jätettiin vastaamatta.

Vastausaikaa kyselyyn oli riittävästi, yhteensä reilut kolme kuukautta, ja vastausaktiivisuutta yritettiin korottaa useilla muistutuksilla kyselyn ja vastaamisen tärkeydestä.

3.3 Vastaajien työtehtävät, sukupuoli ja ikä

Tutkimuksen kysymyksenasettelussa Kriminaalihuollon aluetoimistoissa tehtävät työt oli karkeasti jaettu kuuteen luokkaan: 1) ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta, 2) ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, 3) yhdyskuntapalvelun toimeenpano, 4) soveltuvuuslausunnot, 5) toimistotyö ja 6) hallinto ja johtaminen. Vastaajien työtehtävien prosenttinen jakauma on esitetty kuviossa 3.

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneiden Kriminaalihuollon aluetoimistojen työntekijöiden työtehtävien prosentuaalinen jakautuminen.

Kuten kuvioista näkyy, lähes kolmasosa tutkimukseen vastanneista 219 henkilöstä ilmoitti työtehtäväkseen yhdyskuntapalvelun toimeenpanon ja yli neljäsosa ehdonalaisesti vapautuneiden valvonnan, kun toimisto, hallinto ja johtaminen yhdessä olivat päätehtävinä neljäsosalla vastaajista.

Aluetoimistojen henkilöstölle lähetettyyn turvallisuuskyselyyn vastasi 184 naista ja 35 miestä, eli prosentuaalisesti kyselyyn vastanneiden jakauma on 84 % naisia ja 16 % miehiä, mikä on lähes identtinen toimistoissa työskentelevien työntekijöiden sukupuolijakauman kanssa. Työnantajan tilaston mukaan Kriminaalihuollossa työskentelevistä henkilöistä naisia on 82 prosenttia ja miehiä 18 prosenttia eli ala on hyvin naispainotteinen. Myös toimistojen johtajista valtaosa on naisia, kymmenen naista ja viisi miestä. Valtaosa vähemmistössä olevista miehistä työskentelee yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanossa (ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, nuorisorangaistus, yhdyskuntapalvelu ja ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta).

Kyselyyn vastanneiden suuri enemmistö, noin 78 prosenttia, jakautuu varsin tasaisesti 30 ja 60 ikävuoden välille, vieläpä niin, että jokaisessa 10 vuoden kohortissa on noin 25 % vastaajista. Vastaajista nuoria alle 30-vuotiaita oli noin 15 prosenttia, ja yli 60-vuotiaita oli noin seitsemän prosenttia.

4. Aluetoimistojen työturvallisuus

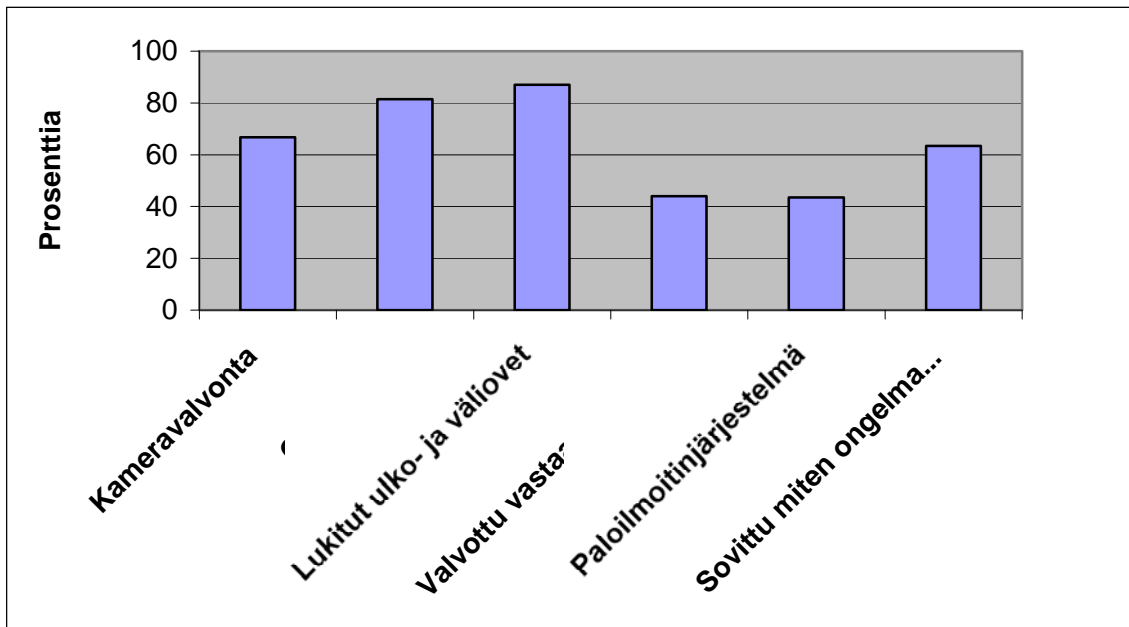
Tässä luvussa esitellään Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen turvallisuuskyselyn keskeisimmät tulokset. Luvussa käydään läpi toimistojen rakenteellinen ja tekninen turvallisuus työntekijöiden ja asiakkaiden turvallisuuden näkökulmasta. Lisäksi luvussa käsitellään työntekijöiden työpaikaltaan saama turvallisuusopastus ja työpaikan järjestämät turvallisuuden käytännön harjoitukset. Luvussa viisi esitellään kyselytuloksia vastaajiin kohdistuneesta epäasiallisesta vaikuttamisesta.

Viimeisessä luvussa kuusi vedetään yhteen kyselyn keskeisimmät tulokset ja pohditaan niiden pohjalta Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen toimitilojen rakenteellista ja teknistä turvallisuutta, työntekijöiden työpaikaltaan saamaa turvallisuusopastusta ja työpaikan järjestämiä turvallisuuden käytännön harjoituksia sekä työntekijöihin kohdistunutta epäasiallista vaikuttamista.

4.1 Toimitilojen turvallisuutta parantavat tekijät

Aluetoimistojen työntekijöiltä kysyttiin aluetoimistojen turvallisuutta parantavista teknisistä, valvonnallisista ja rakenteellisista ratkaisuista. Kysymyksen tarkoituksena oli kartoittaa toimistojen perusturvallisuusasiat ja selvittää yleinen turvallisuustilanne ja niihin varautumisen kriminaalihuollon alalla. Kysymyksen asettelussa toimitilojen turvallisuutta parantavat tekniset seikat annettiin valmiina vastausvaihtoehtoina, ja muut käytännön toimet, kirjalliset ohjeet, suunnitelmat ja jälkihoito oli ajateltu kerättäviksi vapaassa tekstiosiossa. Kuviossa 4 on esitetty toimistojen tekninen valmius ja ongelmatilanteiden varalta tehtyjen toimintaohjeiden yleisyys

Kuvio 4. Kriminaalihuollon aluetoimistojen turvallisuutta parantavat tekijät.

Kuten kuviosta voidaan nähdä teknisistä turvatekijöistä kysyttäessä vastaajien mielestä lähes jokaisessa Kriminaalihuollon toimistossa ulko- ja väliovet ovat lukittavia. Ulko-

ovien osalta tilanne on varmasti 100 prosenttia, mutta muutamassa toimistossa väliovet eivät ole lukittavia.

Yli kahdeksassakymmenessä prosentissa toimistoista on vastaajien mukaan ovipuhelin, jota toimistoon tuleva henkilö soittaa päästäkseen sisälle toimistoon. Havaintojen ja kertomusten mukaan ovipuhelin on usein ensimmäinen ja viimeinen paikka jossa asiakkaan silmämääräinen kunto ja todellinen asia rakennukseen sisään pääsemiselle selvitetään. Hieman yli neljässäkymmenessä prosentissa toimistoista ovipuhelimeen liittyy myös vastaanottoaula josta asiakkaat ohjataan tapaamiseen joko työntekijän työhuoneeseen tai tapaamistilaan. Toisissa toimistoissa asiakkaat päästetään joko ovipuhelimen tai vastaanottovirkailijan toimesta suoraan toimiston käytävälle odottamaan virkailijan huoneeseen menoa.

Kuudessa kymmenestä toimistosta on vastaajien mukaan kameravalvonta, ja on sovittu siitä, miten ongelmatilanteissa toimitaan. Toimistojen kameravalvonta kattaa yleensä ulko-oven valvonnan ja joissakin tapauksissa kameroilla valvotaan myös vastaanottoaulaa, toimistojen rappukäytäviä ja käytäviä. Henkilöstön yhteisiä tiloja, työhuoneita tai muita asiakkaiden tapaamiseen käytettäviä tiloja ei valvota kameroilla.

Toimistokohtainen paloilmoitinjärjestelmä on hieman yli neljässäkymmenessä prosentissa toimistoja. Murtohälytinja järjestelmä on noin joka kuudennessa toimistossa (15,3 %) ja jollakin muulla tavalla toimiston turvallisuutta on parannettu alle kymmenessä prosentissa (7,4 %) toimistoista.

Aluetoimistojen toimitilojen turvallisuutta on parannettu myös muilla kuin teknisillä toimenpiteillä, joista eniten mainintoja saivat seuraavat:

- 1) **ohjeistamalla** henkilökuntaa,
- 2) kokouksissa pohtimalla vaarallisen ja haastavan asiakkaan kohtaamista,
- 3) **suunniteltu** eli laadittu työsuojelu- tai turvallisuusstrategia, tai tehty pelastus- ja varautumissuunnitelma,
- 4) **vastuuttamalla**, eli nimetty toimistokohtainen turvallisuuden vastuuhenkilö,
- 5) **käytännön toimilla**, kuten jättämällä huoneen ovi tarvittaessa auki silloin kun vaativa asiakas on huoneessa, tai sovittu koodikieli puhelimessa annettavaan hälytykseen,
- 6) huonekohtaisilla hälytysnapeilla tai mahdollisuudella ottaa hälytin mukaan asiakastapaamiseen,
- 7) korostamalla parityöskentelyä ja välttämällä yksintyöskentelyä toimistolla,
- 8) ajoittain palkattu vartiointipalvelu huolehtimaan toimiston turvallisuudesta,
- 9) **ongelmatilanteiden purkukeskustelut** ja työnohjauksen sekä työterveyshuollon käyttö ongelmien jälkiselvittelyssä

Kuten yllä olevasta kyselyvastauksista kootusta listasta voidaan havaita, toimistojen henkilökunnan ja asiakkaiden turvallisuutta parantavia toimia on olemassa monenlaisia. Ongelma Kriminaalihuollon aluetoimistoissa on, että yhdessäkään niistä ei ole suunniteltu, ohjeistettu, vastuutettu, tehty käytännön toimia ja mietitty vaaratilanteiden jälkihoitoa kattavasti, vaan toimien laatu ja määrä vaihtelevat toimistoittain. Keskustelujen perusteella Kriminaalihuollon keskushallinto luottaa siihen, että työterveyshuollon kanssa solmittu puitesopimus hoitaa vaaratilanteiden jälkihoidon. Erityisen hyvin turvallisuussuunnittelua ja käytännön toteutusta ei ole hoidettu yhdessäkään toimistossa, mutta joidenkin toimistojen täydellinen uinuminen ja toisten

toimistojen jonkinasteinen varautuminen ovat kovin kaukana toisistaan turvallisuuden janalla. Toisessa ääripäässä ovat ne toimistot, joidenka tekninen taso on olematon, henkilökunta tietämätön ja pelastusharjoitukset pitämättä. Toinen ääripää toimistoturvallisuuden janalla ovat ne toimistot joissa ulko-ovi on valvottu kameralla, rakennukseen vastaanottoaula valvottu, henkilökunta on saanut turvallisuusperehdytystä ja osallistunut harvoin pelastusharjoituksiin sekä kohdatuista turvallisuusongelmista on keskusteltu henkilökunnan yhteisissä jälkipalaverissa.

4.1.1 Toimitilojen turvallisuutta parantavat tekijät toimistoittain tarkasteltuna

Tässä luvussa tarkastellaan aluetoimistojen turvallisuutta aluetoimistoittain. Turvallisuuden toimistotason tarkastelun etuna on se, että näin voidaan erotella toimistojen taso ja aktiivisuus turvallisuusasioissa, eli ne toimistot joissa turvallisuuteen kiinnitetään huomioita erottuvat edukseen ja turvallisuusasioissa passiiviset toimistot voivat ottaa mallia aktiivisemmista.

Taulukko 5. Aluetoimistojen turvatekniikka ja muut turvallisuutta parantavat asiat toimistoittain

Toimisto	Kamera	Ovi-puhelin	Lukittavat ovet	Valvottu vastaanottoaula	Murtohälytysjärjestelmä	Paloilmoitinjärjestelmä	Sovittu miten ongelmatilanteissa toimitaan
Espoo	X	X	X	X	--	--	--
Helsinki	X	X	X	X	--	--	--
Hämeenlinna	---	X	X	-- X	--	X	--
Joensuu	X	---	X	X	--	--	--
Jyväskylä	X	X	X	-- X	--	X	--
Kuopio	---	---	X	-- X	--	X	X
Kaakkois-Suomi	---	X	X	--	--	X	X
Lahti	X	X	X	-- X	X	--	--
Mikkeli	X	X	X	-- X	--	--	--
Pohjanmaa	X	X	X	--	--	--	--
Pohjois-Suomi	X	X	X	X	--	--	--
Pori	X	X	X	--	--	--	--
Tampere	X	X	X	--	X	X	--
Turku	---	X	X	X	--	X	--
Vantaa	X	X	X	-- X	--	X	--

X ON (vuoden 2008 keväällä), X lisätty vuoden 2009 kevääseen mennessä, --- PUUTTUU

Kuten taulukosta voidaan havaita, aluetoimistojen fyysinen turvallisuus vuoden 2008 syksyllä oli melko kirjava. Toimistojen yleisimmät turvallisuustekijät olivat lukitut ulko-ovet, ovipuhelin ja kamera ulko-ovella sekä joissakin tapauksissa myös vastaanottoaulassa ja toimiston käytävillä. Harvinaisempia turvallisuustekijöitä olivat valvottu vastaanottoaula ja paloilmoinjärjestelmä. Vain kahdessa toimistossa oli joko murtohälytysjärjestelmä tai henkilöstön kesken sovittu siitä kuinka ongelmatilanteissa toimitaan. Vastausten perusteella tuorein kehityssuunta toimistojen turvallisuuden parantamisessa kevään 2009 aikana on ollut toimistojen vastaanottoaulojen muuttaminen valvotuiksi, kuten vastausten yhteenvertotaulukosta voidaan havaita.

Toimiston ulkoisen turvallisuuden osalta erityisen hyvin asiat ovat pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo ja Vantaa), Tampereella ja Jyväskylässä. Näissä toimistoissa vieraat ilmoittautuvat ovipuhelimeen toimistolle tullessaan, heidän kuntonsa voidaan katsastaa kameran kuvan avulla, ja he odottavat virkailijan luokse pääsyä valvotussa vastaanottoaulassa³. Kenties kaupunkien suuruudella sen myötä tulevilla asiakasvolyymillä ja toimiston ulkoisella suojautumisella on yhtäläisyys, mikä myös luultavasti aiheuttaa lukumääräisesti enemmän uhkaavia tilanteita toimistojen arjessa. Keskushallinnon mukaan kaikissa toimistoissa tulisi olla ohjeet kriisityönteosta, mutta vain osasta yksittäisistä turvallisuusasioista on sovittu yhteisesti. Yhteisesti sovittuja asioita ovat mm. palo- ja pelastusasiat.

Se miksi Kuopion aluetoimisto oli selvästi muun maan aluetoimistoja heikommin varautunut toimiston ulkoiseen turvallisuuteen, ei selvinnyt tässä tutkimuksessa. Kenties Kuopiossa ei ole ollut ongelmia, niitä ei tunnisteta tai ongelmiin ei resurssisyistä haluttu tai voitu varautua. Kuopion aluetoimiston turvallisuustilanne tuli kuntoon vuoden 2009 alussa kun toimisto muutti uusiin tiloihin Itä-Suomen aluevankilan alueelle, missä turvallisuus on huomioitu hyvin ja edellä esitettyjen teknisten turvallisuusnäkökohtien mukaan. Syksyn 2008 ja alkukevään 2009 aikana ovat myös eräät muut aluetoimistot muuttaneet uusiin toimitiloihin. Kyselyn tulosta voi osaltaan selittää myös se, että toimistojen turvajärjestelyt ovat osalle työntekijöistä yhdentekeviä tai he ovat niistä tietämättömiä.

4.1.2 Toimitilojen turvallisuutta parantavat ehdotukset

Aluetoimistojen turvallisuutta parantavia ehdotuksia esitettiin kyselyssä runsaasti, vaikkakin iso osa vastaajista oli tyytyväisiä toimistojen nykyiseen turvallisuustilanteeseen tai niiden kerrottiin paranevan muutettaessa uusiin tiloihin. Parannettavaksi ehdotettiin niin toimistojen teknistä turvallisuutta kuin henkistä kriisivalmennusta ja henkilöstöjärjestelyjä. Vastauksista käy selvästi ilmi myös se, että useat työntekijät ovat tyytyväisiä toimistonsa tarjoamaan työturvallisuuteen. Tiivistettynä satunnaisessa järjestyksessä toimitilojen turvallisuutta koskevat parannusehdotukset olivat:

- 1) kulunvalvonnan parantaminen,
- 2) aulan ja asiakastilan uudelleen suunnittelu, jolloin asiakkaat voidaan tavata entistä rajatummassa osassa toimistoa,
- 3) kameravalvonnan käyttöönotto,
- 4) toimiston äänieristyksen parantaminen niin, etteivät huoneissa asiakkaiden kanssa käytävät keskustelut kuulu käytävään tai viereiseen työhuoneeseen,
- 5) henkilö- ja huonekohtaisten hälytysjärjestelmien luominen ja parantaminen joko napein tai ATK-näppäimistön kautta,
- 6) palohälyttimien asentaminen toimiston tiloihin,
- 7) vaaratilanteiden hoitamisesta yhdessä sopiminen,
- 8) toimitilojen vaihtaminen eli muutto kokonaan uusiin tiloihin,
- 9) nimetään toimistojen yhteinen turvallisuusvastaava, joka laatisi toimistojen turvallisuus- ja palosuunnitelmat, tarkastaisi tilojen turvallisuuden ja pitäisi sekä valvoisi toimistolla tapahtuvat turvallisuuteen liittyvät harjoitukset.

³ Valvottu vastaanottoaula on havaintojeni mukaan lukittu eteistila jossa toimistoon tulevat asiakkaat odottavat viraston työntekijälle pääsyä, ja vastaanottamansa asiakkaan työntekijät hakevat sekä palauttavat eteistilaan. Eteistilaan asiakkaat laskee ja valvoo toimiston työntekijä oman kiertävän vuoronsa mukaisesti.

Ehdotetuista toimistojen turvallisuusparannuksista monet ovat tarpeellisia ja useat niistä ovat vielä kuluiltaan kohtuullisia. Toimistojen turvatekniikan ajanmukaistaminen on varsin maltillinen kuluerä - jos sen toteuttamiseen löytyy tahtoa. Pohtimisen arvoinen ongelma toimistojen turvateknisessä varustelussa on, että toimistot sijaitsevat vuokrakiinteistöissä (Senaatti, yksityinen) mikä saattaa asettaa rajoituksia teknisten laitteiden asentamiseen tai tuo vuokravaikutuksia jos investoinnin tekee kiinteistön omistaja, vaikka laitteet on tarvittaessa helppo asentaa ja poistaa. Parempi onkin, että jos vuokrasopimusta on vain muutama hetki jäljellä ja halua tai mahdollisuutta sopimuksen uudistamiseen ei ole, niin vähäiset resurssit kannattaa säästää niiden pidempiä aikoja hyödyntämistä varten uudessa kiinteistössä, näin ei myöskään tarvitse murehtia oman tai leasing-laitteiston siirtämistä toisiin tiloihin, sillä tekniikka vanhenee ja kuluu loppuun esim. kymmenen vuoden vuokrasopimuksen aikana.

Pienillä teknisillä apuvälineillä hälytysnapeilla, parilla kameralla jne. voidaan toimistojen turvateknistä tasoa nostaa huomattavasti ja estää huonokuntoisten tai aggressiivisten henkilöiden tulo toimiston tiloihin ja vastaanottoaulasta edelleen toimistohuoneisiin siirtyminen. Mutta toimistojen teknisen tason nosto ei yksinään riitä, ellei ole selkeästi etukäteen sovittu ja harjoiteltu sitä, mitä sitten tehdään kun kameran kuvassa on turvallisuusuhka tai työhuoneen painonapista tulee hälytys. On sovittava, kuka katsoo kameran näyttöjä, ketkä menevät rauhoitteluun asiakasta ja pelastamaan työntekijää, kuka soittaa apua sekä miten muut toimivat ja painavat mieleen tilanteessa jonka jälkiselvittely on aina toimistokohtainen palaveri ja joissakin tapauksissa vielä poliisiasiakin. Samanlainen ennakoivaltautuminen koskee tulipalotilannetta, sairauskohtausta toimistolla ja muita toimistolla sattuvia ennakoitavia ja ennakoimattomia turvallisuusuhkia.

Vastauksissa toivotun toimistojen yhteisen turvallisuusvastaavan palkkaaminen tulee hoidetuksi uuden Rikosseuraamuslaitoksen toimesta Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltolaitoksen yhdistyessä vuoden 2010 alusta, jolloin jokaisella kolmella rikosseuraamusalueella on oma turvallisuuspäällikkö. Ongelma nykyisessä järjestelmässä on se, että Vankeinhoitolaitoksen aluevankilan nykyinen turvallisuusvastaavan työkenttä ja yksiköiden määrä on suuri. Tulevaisuudessakaan hän ei voi hoitaa alueensa lukuisten erillään olevien yksiköiden arkiturvallisuuden käytännönjärjestelyistä, henkilökunnan kouluttamisesta, pelastusharjoitusten valvomisesta tai yksikkökohtaisten turvallisuusohjeiden laatimisesta, vaan hän vastaa ja valvoo, että yksiköt tekevät turvallisuuteen liittyvät toimenpiteet itsenäisesti ja ajallaan valtakunnallisesti yhteneväisellä tavalla.

4.1.3 Työhuoneen turvallisuutta parantavat tekijät

Tutkimuksessa selvitettiin erikseen myös aluetoimistojen toimistohuoneiden turvallisuutta. Kyselyyn vastanneiden yli kahden sadan Kriminaalihuollon aluetoimistojen työntekijän vastausten perusteella lähes yhdeksässäkymmenessä prosentissa (87,7 %) aluetoimistojen työhuoneista on kaksi poistumistietä. Turvallisuusajattelun näkökulmasta toinen poistumistie työhuoneesta lienee yksin huoneessa töitä tekevän virkailijan vähimmäisturvakeino. Huoneen toisen oven kautta työntekijä voi paeta, jos asiakkaan käytös muuttuu uhkaavaksi tai yrittää käydä käsiksi.

Yli kahdessa kolmesta (69,7 %) työhuoneesta pöytä on sijoitettu niin, että asiakas ei pääse helposti työntekijän läheisyyteen. Työpöydän sijoittaminen asiakkaan ja

työntekijän väliin on myös toimistohuoneen perusturvallisuustekijöitä. Sijoittamalla pöytä näin vältetään ikävät yllätykset, kun asiakas ei pääse esteettömästi ryntäämään työntekijän henkiseen tontille tai fyysiseen kontaktiin. Se miksi joka kuudennessa työhuoneessa ei ole toista poistumistietä, ja kolmasosassa toimistoista pöytää ei ole sijoitettu työntekijän ja asiakkaan väliin ei täysin selvinnyt. Havaintojen perusteella osa työhuoneista oli ”hankalan” mallisia tai pienekköjä, jolloin pöydän sijoittamiselle ei ole liiemmin vaihtoehtoja. Osin samasta syystä myös joihin huoneisiin toisen oven sijoittaminen olisi liian haasteellista tai jopa mahdotonta. Vielä useammassa työhuoneessa, eli kolmessa huoneessa neljästä (73,5 %) tietokoneen näyttö on sijoitettu niin, ettei asiakas voi lukea näyttöpäätettä. Tämä turvallisuustekijä mahdollistaa äänettömän hälytyksen ATK-näppäimistön kautta (kuten esim. Satakunnan vankilassa käytössä oleva AVAC- hiljainen hälytysjärjestelmä), mutta ennen kaikkea se estää asiakasta näkemästä hänelle kuulumattomia viranomais- ja asiakastietoja.

Vain joka kuudennessa toimistohuoneessa on hälytinsjärjestelmä. Vastausten perusteella hälytinsjärjestelmä on Turun toimistossa lähes kaksi kolmasosalla (7), Tampereen toimistossa noin yksi kolmasosalla ja Jyväskylän, Mikkelin sekä Pohjois-Suomen toimistoissa kahdella tai kolmella henkilöllä. Muissa toimistoissa ei vastausten perusteella ole huonekohtaista hälytinsjärjestelmää. On epävarmaa, onko toimistohälyttimien vähäinen määrä todella näin pieni ja toimistojen sisäinen vaihtelu näin suurta, vai tapahtuiko kysymyksen osalta alivastaamista, mihin alla oleva esimerkki viittaa. Tutustumiskäynnillä havaittiin Espoon toimiston vastaanottoaulan vuorossa olevalla työntekijällä kannettava, ranteeseen kiinnitettävä hälytin, jota kukaan ei ollut maininnut vastauksessaan; kenties koska hälytin on yhdessä työtilassa ”ei kenenkään maalla”, eikä jonkun tietyn työntekijän huoneessa tai vastuulla.

Painonappeihin tai ATK-laitteistoon sijoitettavaa hälytinsjärjestelmää kannattaa kustannussyistä harkita monissa toimistoissa, sillä järjestelmä mahdollistaa hiljaisen hälytyksen ja tapahtuu häiritsijää provosoimatta. Hiljainen hälytys mahdollistaa sen, että apua tuovat henkilöt voivat tulla paikalle tekaistulla asialla tiedustelemaan huoneen tilannetta. Näin uhkaava tilanne voi laueta siihen, tai ainakaan huoneeseen loukkuun jäänyt työntekijä ei ole provosoinut aggressiivista henkilöä näkyvästi apua hälyttämällä. Käydessäni kahdessa Kriminaalihuollon aluetoimistossa molemmissa keskusteltiin huoneiden seinien huonosta äänieristyksestä, mikä tuo lisäturvallisuuden tunnetta, kun apu naapurihuoneesta tulee ääntä korottamalla. Ongelman monissa toimistoissa muodostaa kuitenkin liian hyvä huoneiden välinen kuuluvuus. Asiakkaan luottamuksellisia tietoja kun on voitava selvittää niin, etteivät naapurihuoneissa tai käytävällä olijat niitä kuule. Toinen äänieristystä koskeva seikka työhuoneissa liittyy huoneen ja käytävän välisiin välioviin, nimittäin siihen, tuleeko niiden olla ns. ”desibelioivia” vai ei. Ääntä hiljentävät desibelioivet vähentävät huoneessa olevan työntekijän turvallisuutta, mutta heikentävät käytävässä olijoiden mahdollisuutta kuulla huoneessa käytäviä keskusteluja.

Vastaajien mukaan työhuoneiden turvallisuutta on parannettu erilaisin toimistokohtaisiin ratkaisuihin, mm. joidenkin toimistojen virkailijoiden huoneissa tai toimiston tietyssä kerroksessa ei lainkaan oteta vastaan asiakkaita, vaan asiakkaat tavataan ja vastaanotetaan toimiston erillisissä vastaanottohuoneissa ja tiloissa. Joidenkin toimistojen työhuoneissa on valojärjestelmä, joka kertoo asiakkaan oleva huoneessa tai puhelimeen on valmiiksi asennettu lyhytvalintanumero vartijalle ongelmatilanteiden varalle. Eräät

toimistot kutsuvat paikalle vartijan ennakoituissa vaaratilanteissa hankalaksi koetun asiakkaan varalta ja toisiin vartija saadaan paikalle hälytys tekemällä.

4.1.4 Virka-ajan turvallisuus toimitilojen ulkopuolella

Kyselyyn vastanneista lähes yhden viidesosan mielestä toimitilojen turvallisuuden suurimmat puutteet ovat jossakin muualla kuin itse toimistorakennuksessa ja toimitiloissa. Avovastauksissa toimiston ulkopuolisiksi turvallisuuspuutteiksi kerrottiin lähinnä liikenne- ja ajoturvallisuus sekä asiakkaiden kuljetus autoissa, vaikka Kriminaalihuollon yleisohje nimenomaan kieltää asiakkaiden kuljettamisen toimiston autoissa. Toiseksi toimiston ulkopuoliseksi uhkaryhmäksi nousivat tietoturvaongelmat ja erityisesti tietämättömyys vapautuvien vankien turvallisuusriskiarvioista. Yleisimpiä toimiston ulkopuolisia uhkia olivat rautatieaseman läheisyys ja siihen liittyvä kemikaalien räjähdysvaara.

Kriminaalihuollon työn (tarkastamisen) luonteesta ja pienten sivutoimistojen fyysisestä sijainnista johtuen liikennöintiä toimiston ja eri yhteiskuntatoimipaikkojen sekä aluetoimistojen sivutoimipaikkojen välillä ei voida lopettaa, vaan liikenneturvallisuuteen ja omaan harkitsevaan sekä turvalliseen käyttäytymiseen liikenteessä ja asiakastapaamisissa on palattava muistuttamaan säännöllisesti. Paremman tietoisuuden saamiseksi vapautuvien vankien turvallisuusriskiarvioista voidaan vaikuttaa Rikosseuraamusalan omalla sisäisen tiedonkulun parantamisella ja jos se tietosuojasysteemit vaatii lakimuutoksia, on rikosseuraamusalan keskusvirasto paras taho tekemään tarvittavat lakimuutosesitykset ministeriölle. Useimmilla vangeilla on sijoittajayksikössä tehty RITA (riski- ja tarvearvio) vangin vapautumista edesauttavan kuntoutuksen varalle. Millaisia lakimuutoksia vaatii se, että kriminaalihuollon työntekijät voivat tarkastella VATI⁴sta RITA⁵a jäi tässä tutkimuksessa avoimeksi. Yleisempi vaara, rautatieaseman läheisyys tai kemikaalien räjähdysvaara ovat vaaroja niin yleisellä tasolla, että niiden poistaminen on pikemminkin muiden kuin Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävä, joten tähän pohdintaan ei tutkimuksessa ole paneuduttu. Toimistojen tietoturva on kasvava ongelma työn tapahtuessa enenevässä määrin sähköisesti alan sisäisessä intranetissä ja yhteyksissä muiden viranomaisten tietojärjestelmiin.

Miten paljon toimiston ulkopuolinen työskentely vaikuttaa työturvallisuuteen, on vaikea arvioida, mutta lähtökohtaisesti valvomaton ympäristö ja matkatyö lisäävät uhriksi joutumisen riskiä tai altistumista työtapaturmalle, kuten joutumista liikenneonnettomuuteen, koska palvelupaikoilla työskenteleviä henkilöitä käydään tarkastamassa ympäri vuoden säästä riippumatta. Suomalaisten uhritutkimusten mukaan työpaikkaväkivalta on naisten kokemista väkivaltatyypeistä yleisin. Vuoden 2006 uhritutkimuksessa 3,8 prosenttia naisista ja 2,2 prosenttia miehistä ilmoitti kokeneensa väkivaltaa työtehtävissään vuoden 2006 aikana (Sirén, Kivivuori, Kääriäinen, Aaltonen 2007).

4.2 Toimitilojen turvallisuutta heikentävät puutteet

Toimitilojen turvallisuuden suurimmiksi puutteiksi vastaajat nimesivät henkilöturvallisuuden puutteet. Henkilöturvallisuuden suurimmat puutteet ovat:

- 1) huone ja henkilökohtaisten hälyttimien puute,

⁴ VATI on vankiloissa käytetty vankitietojärjestelmä.

⁵ RITA on aluevankilan sijoittajayksikön vangista laatima riski- ja tarvearvio.

- 2) yksityöskentely toimistossa,
- 3) kameravalvonnan ja kulunvalvonnan puute,
- 4) odotustilassa ei ole lukittavia ovia jolloin asiakkaat pääsevät vapaasti liikkumaan toimiston tiloissa,
- 5) toimitilat ovat sokkeloiset ja kenties kahdessa kerroksessa,
- 6) toimistohuoneiden huono äänieristys ja osasta huoneita puuttuva toinen poistumistie.

Toimistojen henkilöturvallisuudessa on paljon erilaisia turvallisuuspuutteita. Teknisesti Kriminaalihuollon toimistot ympäri maata ovat varsin samalla viivalla, vain Kuopion toimisto oli vastausten perusteella muita huonompi turvatekniseltä tasoltaan vielä syksyllä 2008, tilannehan korjaantui vuoden 2009 alusta. Vastauksissa mainittuihin toimistojen väliovien lukittavuuteen tai kulunvalvonnan ja henkilökohtaisten hälyttimien puuttumiseen voitaisiin vaikuttaa varsin kohtuullisella rahasummalla jos vain halua on. Toimistojen suurempiin ja arkkitehtonisiin (sokkeloisuuteen ja kaksikerroksisuuteen) ongelmiin vaikuttaminen vaatii enemmän rahaa ja uusien toimitilojen etsimistä, mikä todennäköisesti lisää myös vuokra vaikutusta, jos toimistot halutaan säilyttää yhtä keskeisillä kaupunkipaikoilla (vrt. Hamari 2008, 62). Toimintojen säilyttämistä keskeisillä kaupunkipaikoilla perustellaan hyvin yleisesti yhteiskuntapalvelun saamisen helppoudella.

Parhain keino vaikuttaa työntekijöiden yksityöskentelyyn, olkoon se sitten työkuulttuurin tai vaihtoehtomuuden sanelemaa, on työturvallisuuden korostus ja sitä tukeva rahoitus. Yksin työskentely on nimenomaan pienten aluetoimistojen ja niiden sivutoimipisteiden ongelma (vrt. Hamari 2008, 64). Toimistoissa voitaisiin kieltää valvontakäyntien ja työpaikan ulkopuolinen yksityöskentely tai asiakkaiden vastaanotto toimistolla yksin. Palkkaamalla lisäväkeä tai maksamalla ylityökorvauksia sivutoimipisteillä ja valvontakäynneillä suoritetusta parityöskentelystä työnantaja voisi vaikuttaa työntekijöidensä työturvallisuuteen.

Tieto siitä, että toimistoilla harjoitellaan turvallisuuden ongelmatilanteiden varalta harvakseltaan tai ei ollenkaan, ei ollut yllätys. Yleisimmiksi syiksi kerrottiin rahan ja ajan puute. Vastaavanlaisia syitä kuulin jo vankiloiden turvallisuustutkimusta tehdessäni. Raha ja aika voivat olla osaselitys ongelmatilanteiden harjoittelemattomuuteen, mutta toinen keskusteluissa usein esiintuotu syy on suoranaisten sanktioiden puute ja siitä seuraava välinpitämättömyys turvallisuuden ensisijaiseen hoitamiseen toimisto- ja organisaatiotasolla. Turvallisuuden kannalta tilanne on ongelmallinen, jos toimistossa ei ole harjoitettu ongelmatilanteita tai jo valmiiksi mietitty ja sovittu kuinka reagoidaan uhkaavaan tai aggressiiviseen asiakkaaseen. Asiaa on yritetty muuttaa mm. valtakunnallisella tasolla. Ministeriön ja Kriminaalihuollon välisiin tulosneuvotteluihin on usein ehdotettu turvallisuuden tunnuslukuja, mutta vielä niitä ei tulosneuvotteluissa käytetä, joten panostukseen ei myöskään voida osoittaa varoja.

Yleinen piirre rikosseuraamusalalla tuntuu olevan, että paloturvallisuuteen ja tulipalotilanteiden harjoitteluun on suhtauduttu välinpitämättömästi. ”Tuurilla seilaten” on vältetty suuremmat palot ja ummistettu silmät palon mahdollisuudelta. Toimistomaisissa, usein lähellä maanpintaa sijaitsevista ja työntekijöiden sekä asiakkaiden vapaasti poistuttavissa Kriminaalihuollon aluetoimistojen toimitiloissa tulipalo ei ole niin suuri uhka kuin suljetuissa vankiloissa. Mutta ongelma on olemassa ja se on tiedostettu kun lähes yksi kolmasosa vastaajista ilmoitti, että toimitilojen

turvallisuuden suurimmat puutteet ovat paloturvallisuudessa. Toimistokohtaisiksi paloturvallisuuden suurimmiksi puutteiksi kyselyvastausten vapaissa tekstiosioissa kerrottiin alkusammutusopetuksen, palotikkaiden, sammuttimien, paloilmoitusjärjestelmien ja hälyttimien puute, poistumistien johtaminen katolle tai puuttuminen kokonaan ja pelastusharjoitusten laiminlyöminen. Ongelmien lista on niin pitkä ja vaihtelee suuresti aluetoimistoittain, että vaatii suuren rahallisen panostuksen organisaatiolta saattaa turvallisuustekniikka, välineet, opastus ja koulutus lain ja turvallisen työskentelyn tasolle. Ongelman laajuutta kuvaa se, että erityisen hyvin asiat eivät ole yhdessäkään aluetoimistossa.

4.3 Työntekijöiden saama turvallisuuskoulutus tai perehdytys

Kyselyyn vastanneista Kriminaalihuollon aluetoimistojen työntekijöistä yli kahdeksankymmentä (84,5) prosenttia oli henkilökohtaisesti tutustunut toimiston turvallisuusjärjestelmiin. Toimiston palo- ja pelastusjärjestelmiin on tutustunut hieman yli puolet (56,8 %) vastaajista. Toimistojen järjestämää ensiapukoulutusta on saanut hieman yli kolmannes (35,7 %). Tietoa vaikeiden asiakkaiden käsittelystä on saanut yli kahdeksankymmentä prosenttia (81,7 %) vastaajista. Toimistolla sattuneen turvallisuusongelman käsittelyyn vastaajista on osallistunut lähes puolet (46,5 %) vastaajista. Lisäksi lähes joka kolmas (31 %) vastaajista on osallistunut johonkin muuhun turvallisuuteen liittyvään koulutukseen.

Erikseen mainittuja muita turvallisuuskoulutuksia oli runsaasti vaikkakin osa niistä oli tapahtunut jo vuosia sitten. Mainitut turvallisuuskoulutukset olivat: vaikean ja aggressiivisen asiakkaan kohtaaminen, ulkopuolisen konsultin järjestämä turvallisuuskoulutus, kriisikoulutus, paloturvallisuuskoulutus, toimiston järjestämä perehdytys, itsepuolustuskoulutus, Riihimäellä 2008 järjestetty yhteinen koulutus, poliisin antama turvallisuuskoulutus, tietoturvallisuuspäivät, työturvallisuuspäivä, työpaikkalääkärin ja työterveyshuollon työturvallisuuskoulutus.

Vastaajien ikä vaikutti jonkin verran saatuun turvallisuuskoulutukseen ja perehdytykseen. Toimistojen nuorimmat ja vanhimmat työntekijät osallistuvat aktiivisimmin työpaikan järjestämää turvallisuuskoulutukseen tai perehdytykseen. Ikäkohorteista 20–30-vuotiaat ja 60 vuotta täyttäneet noin 60 prosenttia on osallistunut tilaisuuksiin. Toimistojen keskikohorteista 30 – 60 -vuotiaista (jaettuna 10 vuoden luokkiin), vastaavanlaiseen turvallisuuskoulutukseen tai perehdytykseen on osallistunut noin joka toinen, mikä on noin kymmenen prosenttiyksikköä vähemmän kuin nuorimmassa ja vanhimmassa ikäryhmässä.

Tulos voisi kuvastaa sitä, että työuransa alussa työntekijät ovat innokkaampia osallistumaan työpaikan antamaan heitä koskevaan koulutukseen ja taas toisaalta vanhemmat työntekijät ovat pidemmän työuransa aikana jossakin vaiheessa ehtineet osallistua työpaikan harvakseltaan järjestämiin koulutuksiin.

4.3.1 Työntekijöiden osallistuminen työpaikan järjestämiin turvallisuusharjoituksiin ja koulutukseen viimeisen vuoden aikana

Tässä kysymyksessä tarkennettiin vastaajien turvallisuuskoulutukseen osallistumisen ajankohtaa. Kysymyksen myötä selvisi, että lähes puolet (98) kyselyyn vastanneista (219) aluetoimiston työntekijöistä on osallistunut johonkin työpaikan järjestämään

turvallisuusharjoitukseen tai koulutuksen viimeisen vuoden aikana, eli koulutus on viime aikoina ollut varsin aktiivista. Tarkennettaessa edelleen koulutuksen sisältöä selvisi, että hieman alle kolmasosa (30,6 %) aktiviteetteihin osallistuneista on osallistunut työpaikan tarjoamaan ensiapukoulutukseen. Toinen suuri harjoitus- ja koulutusaktiivisuuden aikaansaaja on ollut työpaikoilla järjestetyt paloharjoitukset, joihin noin yksi neljäsosa (25,6 %) kysymykseen vastanneesta noin sadasta aluetoimistojen työntekijästä on osallistunut omassa aluetoimistossaan. Lisäksi työpaikalla järjestettyyn pelastusharjoitukseen on osallistunut 13 henkilöä (13,3 %) aluetoimistossaan.

Lähes puolet noin sadasta kysymykseen vastanneesta on osallistunut johonkin muuhun työpaikan tarjoamaan turvallisuusharjoitukseen kuluneen vuoden aikana. Mainittuja muita turvallisuuskoulutuksia oli runsaasti erilaisia:

- 1) vaikean ja aggressiivisen asiakkaan kohtaaminen (videomateriaali),
- 2) poliisin antama turvallisuuskoulutus (pippurisumuttimen käyttökoulutus ja itsepuolustuskoulutus),
- 3) työturvallisuusasioiden kertaus ja päivittäminen,
- 4) liukkaan kelin ajoharjoitukset,
- 5) paloturvallisuuskoulutus ja
- 6) henkinen työsuojelu.

Erityisesti tämän kysymyksen vastauksia tarkasteltaessa on huomioitava, että kysymyksen vastasi vain 98 vastaajaa, mikä on hieman alle puolet koko kyselyyn vastanneista ja vain yksi kolmasosa koko Kriminaalihuollon työntekijöistä. Niinpä voi olla, että tosiasiaa vain yksi kolmasosa Kriminaalihuollon työntekijöistä osallistui minkäänlaiseen toimiston järjestämään turvallisuusharjoitukseen vuonna 2008, mikä on erittäin pieni määrä henkilöstöstä. Harjoituksiin osallistuneiden työntekijöiden määrä suhteutettuna koko Kriminaalihuollon henkilöstöön tarkoittaa sitä, että työpaikan järjestämiin paloharjoituksiin ja ensiapukoulutukseen on osallistunut noin kymmenen prosenttia ja työpaikalla järjestettäviin pelastusharjoitukseen on osallistunut noin viisi prosenttia koko henkilöstöstä. Näiden lukujen valossa turvallisuuskoulutukselle ja harjoituksille Kriminaalihuollon aluetoimistoissa on todellista tarvetta.

Ammattiryhmien kesken ei ole merkittävää eroa osallistumisessa työpaikan järjestämään turvallisuusperheätyykseen. Suuri enemmistö on tutustunut toimiston turvajärjestelmiin, mutta vain harva on tutustunut toimiston palo- ja pelastusjärjestelmiin tai saanut ensiapukoulutusta jne.

4.3.2 Työntekijöiden työpaikan tulevaisuudessa järjestämää turvallisuuskoulutusta ja harjoituksia koskevat toiveet

Vastaajien toiveet työpaikalla järjestettävästä turvallisuuteen liittyvästä koulutuksesta vaihtelivat melkoisesti. Eniten toivottiin työpaikan järjestävän:

- 1) ensiapukoulutusta,
- 2) aggressiivisen, vaikean tai päihtyneen asiakkaan käsittelyä sekä itsepuolustuskoulutusta,
- 3) kriisi- ja vaaratilanteiden koulutusta,
- 4) talon sisäisten turvaohjeiden käytännön harjoituksia,
- 5) toimiston palo- ja pelastusharjoituksia (joissakin tapauksessa myös koko kiinteistön kattavia),
- 6) hälytyslaitteiden testausta ja alkusammutus- sekä paloturvallisuuskoulutusta,

- 7) toimiston uuden kulunvalvontakameran ja poistumisteiden opastusta, ja
- 8) ajoharjoittelua.

Kuten yllä olevasta toivomuslistasta voidaan havaita, työntekijät haluaisivat turvallisuuden käytännönläheistä koulutusta, opastusta ja harjoittelua. Toiveet voidaan karkeasti jakaa neljään erilaiseen koulutus- ja harjoituskokonaisuuteen: 1) työntekijän fyysinen turvallisuus (kohdat 1-2), 2) toimiston turvajärjestelmiin ja ohjeisiin perehtyminen (kohdat 3, 4 ja 7), 3) palo- ja pelastus (kohdat 5-6), 4) työntekijän ulkoinen turvallisuus (kohta 8)

Vastaajien toivomat koulutukset ja harjoitukset ovat järjestettävissä kohtuullisin kuluin ja työajan menetyksin. Olennaista toimistokohtaisessa turvallisuuskoulutuksessa ja harjoituksissa on, että niihin osallistuu mahdollisimman moni toimiston työntekijä ja että käytännön harjoittelua on riittävän usein. Muutama päivä silloin tällöin vuoden varrelle ripoteltuna ei tee valtionaloudellisesti suurta lovea toimistojen tulostavoitteisiin, mutta parantaa olennaisesti työntekijöiden työajan turvallisuutta. Aluetoimistojen ongelma turvallisuuden suhteen ei olekaan resurssit, vaan saadaanko turvallisuusharjoitukset aikaiseksi järjestää, sillä resursseja lakisääteisten harjoitusten pitämiseen on Kriminaalihuoltolaitoksen mukaan varattu. Tietoisuuden lisääminen näyttääkin olevan pääasiallinen ongelma, jotta pidetään tärkeänä sitä, että harjoittelun myötä jokainen toimistontyöntekijä osaa vaaratilanteissa toimia ja on sen vielä käytännössä harjoitellut. Suurimman yksittäisen turvallisuusuhkan; liikenneturvallisuuden koti- ja työmatkoilla pienentämistä voidaan toteuttaa autokouluissa ja jää- ja moottoriradoilla.

4.4 Työturvallisuutta eniten vaarantavat tekijät työntekijöiden mielestä

Kysymys työturvallisuutta vaarantavista tekijöistä sai eniten avokenttään kirjoitettuja vastauksia, yhteensä 149 kappaletta. Turvallisuusongelmien voidaan ajatella aiheutuvan kolmesta pääluokasta: 1) tilanteista, 2) olosuhteista ja 3) asenteista johtuvista seikoista. Vastaajien luettelemat yleisimmät työturvallisuutta vaarantavat tekijät edellä kerrottuihin pääluokkiin jaoteltuna ovat:

- 1) konfliktit päihtyneiden tai jostakin syystä (esim. kielteinen päätös) raivostuneiden, tai mielenterveysongelmista kärsivien asiakkaiden kanssa toimistolla ja työhuoneissa,
- 2) asiakkaiden tapaaminen toimiston ulkopuolella,
- 3) kuulemistilanteet
- 4) yksintyöskentely toimistolla ja syrjäisillä sivutoimistoilla,
- 5) liikenne, autoilu toimistojen ja asiakkaiden (yhdyskuntapalvelu) välillä kaikenlaisessa säässä eri vuorokauden- ja vuodenaikoina,
- 6) toimiston tiloissa ilman valvontaa (vapaasti) liikkuvat asiakkaat,
- 7) asiakkaiden selitysten liian kritiikitön uskominen, (sinisilmäisyys),
- 8) työntekijöiden omat asenteet ja turhautuminen, mikä aiheuttaa sen, että ohjeet jäävät noudattamatta.

Osa vastaajista ei maininnut tai kertoi erikseen, ettei työhön liity minkäänlaisia vaaratekijöitä. Aikaisemman tutkimuksen mukaan Kriminaalihuollon työntekijöihin on kohdistunut 76 uhka- ja vaaratilannetta viimeisten kahdeksan vuoden aikana, ja raporteissa mainittuja tapahtumia olivat uhkaus/ painostus 46, uhkaava aggressiivinen käytös 24 ja 4-5 ilkivaltaa, seksuaalista häirintää ja epäasiallinen käytös (Hamari 2008, 38).

Kyselyvastausten perusteella selviää, että käytännössä aluetoimistojen turvallisuusasiat on ratkaistu työpaikoittain eri tavoin. Joissakin paikoissa ei ole tehty muutoksia, koska mitään ikävää ei ole sattunut. Niissä paikoissa joissa muutoksia on tehty, on yleensä muutettu turvallisuuteen liittyviä toimintatapoja. Mainittuja toimintatapojen muutoksia olivat:

- 1) asiakkaiden tavaroille ja vaatteille hankittu lukolliset säilytyskaapit,
- 2) laadittu turvaohjeistus,
- 3) keskustelemalla asioista työpaikalla,
- 4) työnohjauksella,
- 5) esimiehen avustuksella selvitetty asioita ja päätöksiä asiakkaille,
- 6) tai ostettu vartiointipalvelua tilaamalla vartija tiloihin kun on tiedetty hankalan asiakkaan tulosta.

5. Epäasiallinen vaikuttaminen

Toisena turvallisuuden asiakokonaisuutena tutkimus selvitti Kriminaalihuollon aluetoimistojen työntekijöihin kohdistuvaa häirintää, uhkailua, väkivaltaa, vahingontekoja ja korruptioyrityksiä sekä viranomaisten perheisiin kohdistuneita vastaavanlaisia tekoja viimeisen vuoden aikana. Kyselyn mukaan liitettiin selitykset, mitä kyselyssä kysytyillä termeillä tarkoitettiin. Näin haluttiin varmistaa, että mahdollisimman samansuuntainen epäasiallinen vaikuttaminen tulee esille. Termien määritelmät eivät ole rikoslain mukaisia, vaan kuvauksia siitä, millaista epäasiallinen vaikuttaminen voisi olla. Toisekseen määritelmien mukaan liittämällä haluttiin muistuttaa vastaajia, että kaikenlainen epäasiallinen vaikuttaminen tulisi kyselyssä kerrotuksi, myös sellainen josta tekijää on vaikea saada rikosoikeudelliseen vastuuseen, koska teko olisi niin vähäinen tai näytön saaminen hankalaa.

Rikosoikeudellista määritelmää laventamalla haluttiin saada selville mahdollisimman laaja kirjo erilaista epäasiallista vaikuttamista. Tarkoituksena oli selvittää erilaisen häirinnän laajuutta ja sen raportoimisen yleisyyttä. Oletuksena aiemman tutkimuksen perusteella (vrt. Junninen 2000 & 2004) oli, että varsin usein virkamiehet jättävät erilaisen epäasiallisen vaikuttamisen raportoimatta, koska pitävät sitä vähäisenä, mieltävät sen osaksi ammatin varjopuolia tai haluavat salata sen, ettei heitä vastoinkäymisen takia pidettäisi osaamattomana työntekijänä.

Rikosseuraamusalan työssä voi tunnetusti esiintyä tilanteita joissa asiakkaat, heidän asiamiehensä tai asiakkaan ystävät tai sukulaiset voivat yrittää vaikuttaa virkamiesten työhön ja päätöksiin tavoilla, jotka voidaan nähdä epäeettisinä, epäasiallisina tai laittomina. Ilmeisin tällainen toimintatapa on väkivalta ja sillä uhkaaminen, joka on tarkoitettu häiritsemään tai halvaannuttamaan lainkäyttöä tai muuttamaan meneillään olevan prosessin tulosta – tai jolla kostetaan jo toteutettu virkatoimi. Kuitenkin myös muita menetelmiä voidaan käyttää samassa tarkoituksessa, esimerkiksi painostusta, kiristystä ja lahjontaa. Painostus- ja kostotoimilla voi olla samanaikaisesti tarkoituksena myös neutralisoida virkamiehen tulevia toimia tai jäädä hänet (etenkin silloin kun toimija edustaa ammattimaista järjestäytyynyttä rikollisuutta tai vahvaa talouselämän tahoja). Korruptoiminen joko ennen tai jälkeen rikoksen on ”hienovaraisempi” tapa vaikuttaa viranomaisen tulevaan päätökseen. Aikaisemman tutkimuksen mukaan yksikään uhka- ja vaaratilanteesta Kriminaalihuoltolaitokseen ilmoittanut ei ollut saanut

välikohtauksessa fyysisiä vammoja. Psykkisiä vammoja oli saanut noin 75 prosenttia ilmoituksen tehneistä (Hamari 2008, 39).

Tutkimuksen tämän osion tehtävänä on saattaa kriminaalihuollon työntekijöihin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen organisaation keskushallinnon tietoon, jolloin se voi parantaa työntekijöidensä työskentelyolosuhteita. Epäasialliset vaikuttamismuodot eivät kuulu minkään ammattiryhmän ”luontaisetiihin” eikä sitä tarvitse sietää. Tällainen jatkuva häirintä saattaa viranomaisen työn myös ikävään valoon ja hankaloittaa sen tekemistä, koska työntekijän tarmo ja energia menee häirinnästä toipumiseen eikä itse virkatehtävien hoitamiseen.

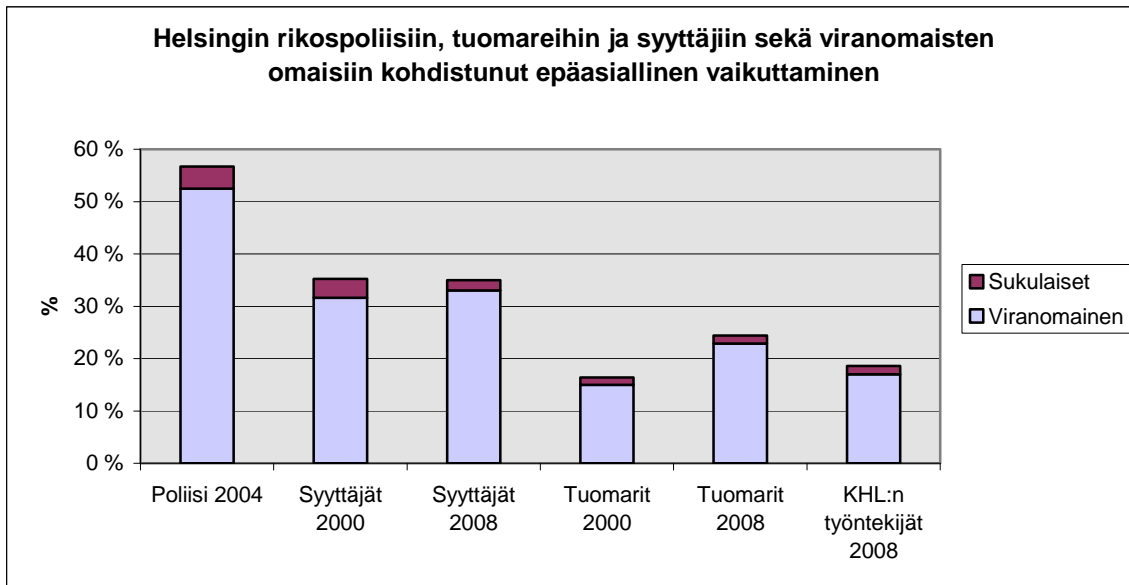
Viimeisen vuoden aikana kyselyyn vastanneista Kriminaalihuollon työntekijöistä häirintää oli kokenut (11%), uhkailua (4,6%), korruptioyriyksen kohteeksi oli joutunut (0,9%) ja (1,9%) perheenjäsenenä oli kohdistunut vaikuttamisyritys. Vastaajat ovat siis kokeneet varsin paljon epäasiallista vaikuttamista viimeisen vuoden aikana. Kriminaalihuoltolaitoksen kyselyyn vastanneista 18,6 prosenttia ilmoitti itseensä tai perheenjäsenensä kohdistuneen epäasiallista vaikuttamista vastaajan työtehtävien vuoksi viimeisen vuoden aikana. Tulosta luettaessa on huomioitava, että osa vastaajista on voinut joutua monenlaisen epäasiallisen vaikuttamisen kohteeksi viimeisen vuoden aikana, joten kokonaisuudessaan kuvaavassa prosentissa saattaa olla jonkin verran päällekkäisyyttä, mutta vastausten yksilöiminen ei tämän tutkimuksen aikataulussa ollut mahdollista. Kyselyvastausten perusteella eniten vastaajat ovat kokeneet häirintää ja vähiten suoranaista väkivaltaa tai korruptioyriyksiä. Vastaajat eivät olleet ollenkaan joutuneet väkivallan tai vahingonteon uhriksi kuluneen vuoden aikana.

Vastaajien perheenjäseniin on kohdistunut vain vähän (1,9 %) epäasiallista vaikuttamista puolison, vanhemman tai lapsen ammatin vuoksi. Perheenjäseniin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen on ollut häirintää (0,9 %), uhkauksia (0,5 %) ja vahingontekoa (0,5 %).

Kokonaislukuna vastaajien omaisten kokema epäasiallinen vaikuttaminen on noin suomalaisten tuomareiden kokeman epäasiallisen vaikuttamisen tasolla. Helsingin rikospoliisin ja suomalaisten syyttäjien omaiset kokevat noin kaksi kertaa enemmän epäasiallista vaikuttamista kuin kriminaalihuollon työntekijät. Toisaalta tutkimusten tulokset eivät ole suoraan vertailukelpoisia, koska poliiseja, tuomareita ja syyttäjiä koskevissa tutkimuksissa ajallinen tarkastelujakso oli viisi vuotta (Junninen 2000 & 2006).

Kriminaalihuollon työntekijöiden epäasiallisen vaikuttamisen tutkimusidea pohjautui Suomen oikeusviranomaisille, syyttäjille ja tuomareille tehtyihin kyselyihin 1999 ja 2008. Ensimmäisessä tutkimuksessa vuonna 1999 verrattiin Suomen ja Liettuan välistä tilannetta ja jälkimmäisessä vuonna 2007 verrattiin Suomen ja Ruotsin välistä tilannetta. Lisäksi tein Helsingin rikospoliisille vuonna 2006 vastaavanlaisen tutkimuksen heihin ja heidän perheenjäseniinsä kohdistuneesta epäasiallisesta vaikuttamisesta. Rikospoliisiin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen oli vielä yleisempää, kuten taulukosta 6 voidaan nähdä.

Taulukko 6. Tuomareihin ja syyttäjiin (1995–1999), Helsingin rikospoliisiin (2000-2005) ja Kriminaalihuollon aluetoimistojen työntekijöihin (9/2007-9/2008) kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen.

Kuten yllä olevasta kuviosta voidaan havaita, oikeusviranomaisiin kohdistuu paljon epäasiallista vaikuttamista. Eniten epäasiallista vaikuttamista kohdistuu rikospoliisiin (53 %) ja poliisien omaisiin (4 %) ja toiseksi eniten syyttäjiin (32 %) ja heidän omaisiinsa (4 %). Kriminaalihuollon työntekijöihin (17 %) ja heidän omaisiinsa (1,6 %) kohdistuu hieman enemmän epäasiallista vaikuttamista kuin tuomareihin vuoden 2000 tutkimuksessa. Uuden vuoden 2008 tutkimuksen mukaan tuomareihin kohdistuva epäasiallinen vaikuttaminen on noussut 15% lähes kahdeksan prosenttia (22,9%) prosenttiin. Tuomareiden omaisiin kohdistuva epäasiallinen vaikuttaminen on säilynyt ennallaan noin 1,5 prosentissa. Aineistojen vertailtavuutta heikentää tutkimusten eripituiset mittausjaksot:

- 1) Kriminaalihuollon työntekijöihin ja omaisiin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen koskee vuoden jaksoa
- 2) tuomareiden ja syyttäjien vuoden 2000 tutkimuksessa tarkasteltiin viiden vuoden jaksoa, ja
- 3) tuomareiden ja syyttäjien vuoden 2008 tutkimuksessa tarkastelujaksona oli 18 kuukautta.

Yhteinen ja olennaisin tieto kaikkien edellä mainittujen kyselyiden osalta on, että oikeusviranomaisiin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen on suhteellisen yleistä kyselytutkimusten valossa, mutta organisaation sisällä ja julkisuudessa vain vähän keskusteltu ongelma.

5.1 Epäasiallinen vaikuttaminen Kriminaalihuollon ammattiryhmissä

Kriminaalihuoltolaitoksen kyselyyn vastanneista 18,6 prosenttia ilmoitti kokeneensa itse tai hänen perheenjäsenensä kokeneen häirintää vastaajan työtehtävien vuoksi viimeisen vuoden aikana. Taulukossa 7 tarkastellaan epäasiallisen vaikuttamisen kohteeksi joutumista kriminaalihuollon eri työtehtäviä tekevien ryhmien ja vaikuttamismuotojen välillä.

Taulukko 7. Kriminaalihuollon työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä kokema epäasiallinen vaikuttaminen ammattiryhmittäin ja ongelmatyyppin mukaan viimeisen vuoden aikana (N:219).

Ammatti	Kokenut häirintää	Uhkailtu	Korruptioyritys	Perheenjäsenen kohdistunut vaikuttamisyritys	Henkilöä yhteensä
Ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta	10	5	1	--	16
Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta	3	--	--	--	3
Yhdyskuntapalvelun toimeenpano	7	3	1	1 (vahingonteko)	12
Soveltuvuuslausunnot	2	1	--	1 (häirintä)	4
Toimistotyö	1	--	--	--	1
Hallinto ja johtaminen	1	1	--	2 (1 uhkailu) ja (1 häirintä)	4
Henkilöä yhteensä	24	10	2	4	40

Kuten taulukosta 7 nähdään, erilaista epäasiallista vaikuttamista on kokenut 40 henkilöä viimeisen vuoden aikana. Häirintää on kokenut 24 työntekijää. Eniten häirintää ovat kokeneet ehdonalaisesti vapautuneiden valvontaa ja yhdyskuntapalvelun toimeenpanoa valvovat työntekijät. Uhkailua on kokenut kymmenen työntekijää. Työtehtäväryhmistä eniten uhkailua ovat kokeneet ehdonalaisesti vapautuneiden valvontaa ja yhdyskuntapalvelun toimeenpanoa valvovat työntekijät. Korruptioyrityksiä on vain kaksi ja työntekijöiden omaisiin epäasiallista vaikuttamista on kohdistunut neljässä tapauksessa. Omaisiin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen on tapahtunut kahdelle hallinnossa ja johtamisessa, yhdelle soveltuvuuslausuntoja ja yhdelle yhdyskuntapalvelun toimeenpanoa työkseen tekevän henkilön omaiselle. Omaisiin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen on tapahtunut vastaajan kotipiirissä, jonne päätökseen tyytymätön asiakas on tullut mieltänsä purkamaan. Tilanteet ovat tyypillisesti enemmän kuin hetkellinen suuttuminen, koska häirintää kärsineen työntekijän kotiosoite on selvitetty.

Kyselyssä kerrottuja epäasiallisen vaikuttamisen tilanteita viimeisen vuoden sisällä olivat olleet: nimettömät kirjoitukset tekstiviestipalstoille, asiakastilanteessa ja toimistolla aggressiivinen käyttäytyminen, painostaminen tietynlaisen lausunnon kirjoittamiseen ja ilmoitus kotiosoitteen selvittämisestä. Aikaisemman tutkimuksen mukaan uhka- ja vaaratilanteiden aiheuttajien päärikos oli kolmasosalla ollut väkivaltarikos, kuudesosalla liikennerikos ja kymmenellä prosentilla huumausainerikos (Hamari 2008, 41). Työntekijöihin kohdistuneeseen uhkaan suhtaudutaan tietysti aina vakavasti, mutta erityisen varuillaan täytyy olla kun on kyse väkivaltataustaisten rikollisten epäasiallisen vaikuttamisyrityksistä. Kuudessa uhkailutapauksessa oli uhkaajalla ollut mukanaan ase tehostamassa uhkausta (Hamari 42, 2008).

5.1.1 Häirintä

Viranomaisten häirintä oli tässä kyselyssä määritelty sähköpostin mukana olleessa saatekirjeessä seuraavalla tavalla: **Häirintä:** Panettelu, häirintä sekä hienovarainen tai epäsuora uhkaus ja muu sellainen painostaminen, josta ei ole säädetty rangaistusta.

Kyselyyn vastanneista 11,1 prosenttia ilmoitti kokeneensa häirintää työ tehtäviensä vuoksi viimeisen vuoden aikana. Henkilöihin kohdistunut häirintä vaihteli 1-10 häirintäkerran välillä, ja keskimäärin saatiin 2,3 häirintää häirinnästä kertonutta tapausta työntekijää kohden. Häirintää viimeisen vuoden aikana työtehtävissään kokeneista 24 henkilöstä kaksikymmentä on naisia ja neljä miehiä. Häirintätapauksia ikäryhmittäin tarkasteltaessa ei ole merkittäviä eroja.

Yli puolet häirinnästä oli työpaikalle tulevia epämiellyttäviä puheluja, kirjeitä, sähköposteja tai tekstiviestejä. Muu häirintä oli aggressiivista ja humalaista käytöstä asiakastilanteissa, uhkaavana tilanteena A-klinikalla, painostamisena tietynlaisen lausunnon kirjoittamiseen tai vaatimuksena vaikuttaa soveltuvuuslausunnon lopputulokseen, vangin ilmoituksena työntekijän kotiosoitteen selvittämisestä ja epämiellyttävällä käytöksellä työntekijän kotiovelle.

Neljä viidesosaa vastaajista oli kertonut häirinnästä työtovereilleen ja kaksi kolmesta esimiehelleen ja vain kolme organisaation työsuojelupäällikölle. Lisäksi noin joka viides oli kertonut asiasta omaiselleen, ja vain yksi oli kertonut asiasta ystävälleen. Häirinnän tuleminen muiden tietoisuuteen uhrin toimesta on myönteinen asia. Aikaisemmin tutkimuksen perusteella epäasiallisen vaikuttamisen uhrin olivat erittäin haluttomia kertomaan kokemastaan epäasiallisesta vaikuttamisesta. Suunsoitto ja vakavammatkin epäasiallisen vaikuttamisen muodot koettiin osaltaan työn luonteeseen kuuluviksi haittatekijöiksi ja epäonnistumiseksi omassa työssä. Jo aikaisemmin herännyt ajatus on, että keskusviranomaisten tulisi entistä painokkaammin tiedottaa, kannustaa ja selventää työntekijöille, että epäasiallista vaikuttamista ei pidä suvaita, kärsiä yksin ja siitä tulee raportoida, jotta siihen voidaan tehokkaasti puuttua (vrt. Junninen 2000 & 2004). Tiedonkulun yksi ongelma on, että ohjeistuksen tasolla asiaan puututaan aika ajoin, mutta käytännön ongelmatilanteessa virkamies on yksin, ja reagointi ja ongelmasta kertominen on uhrin päätöksen ja tiedon takana.

5.1.2 Uhkailu

Kyselyn saatekirjeessä **Uhkailu** oli määritelty seuraavasti: Laiton uhkaus ja muut vastaavat rangaistavat teot kuten kiristäminen. Kyselyyn vastanneista aluetoimistojen työntekijöistä 4,6 prosenttia ilmoitti kokeneensa uhkailua viimeisen vuoden aikana. Viranomaisiin kohdistuva uhkailu on siis huomattavasti harvinaisempaa kuin niihin kohdistunut häirintä. Työntekijäryhmistä eniten uhkailua ovat kokeneet ehdonalaisesti vapautuneiden valvontaa ja yhdyskuntapalvelun toimeenpanoa työkseen tekevät työntekijät.

Yleisemmin uhkailut ovat tulleet toimistolla. Vastaajista kuusi oli kokenut uhkailua työpaikalle tulevissa puheluissa, kirjeissä, sähköposteissa tai tekstiviesteissä. Kahta vastaajaa oli uhkailtu henkilökohtaisen tapaamisen yhteydessä ja kahdelle uhkaukset olivat tulleet vihjailuilla, epäsuorasti tai toisen ihmisen kautta. Vastaajien mukaan

uhkaajista viisi on kuvattu päihdeongelmaiseksi henkilöksi, neljä henkisesti epävakaa ja yksi epätoivoisessa tilanteessa olevaksi henkilöksi.

Uhkailua viimeisen vuoden aikana työtehtävissään kokeneista kymmenestä henkilöstä kuusi on naisia ja neljä miehiä. Työntekijän kokemaa uhkailua ikäryhmittäin tarkasteltaessa ei ole merkittäviä eroja.

Uhkailluista henkilöistä 60 % oli kertonut asiasta työtoverille ja 80 % esimiehelleen. Vain joka viides oli kertonut asiasta organisaation työsuojelupäällikölle. Yhdestäkään tapauksesta ei ollut tehty rikosilmoitusta tai käytetty työterveyshuollon palveluja. Omaiselle tapahtuneesta oli kertonut yksi, ystäville ei kukaan. Turvallisuusraportointi on selvästi ongelmallista ja raportointia parantamaan on otettu käyttöön mm. TYYNE - tietojärjestelmä, jonne tietoja asiakkaiden ongelmakäyttäytymisestä voidaan syöttää.

5.1.3 Väkivalta

Viranomaiseen kohdistunut väkivalta oli tässä kyselyssä määritelty: Pahoinpitely ja muut vastaavat rangaistavat teot. Tämän tutkimuksen mukaan Kriminaalihuollon työntekijöihin ei kohdistu väkivaltaa. Kyselyyn vastanneista henkilöistä yksikään eikä liioin heidän omaisensa ollut joutunut vastaajan ammatin vuoksi väkivallan kohteeksi viimeisen vuoden aikana.

5.1.4 Vahingonteko

Viranomaiseen kohdistunut vahingonteko oli tässä kyselyssä määritelty: Tuhopoltto, vahingonteko ja vastaavat. Tämän tutkimuksen mukaan Kriminaalihuollon työntekijöihin ei kohdistu vahingontekoja. Kyselyyn vastanneista henkilöistä yksikään tai heidän omaisensa ei ollut joutunut vastaajan ammatin vuoksi vahingonteon kohteeksi viimeisen vuoden aikana.

5.1.5 Korruptio

Viranomaisten korruptointi oli tässä kyselyssä määritelty: Luvataan tai tarjotaan lahjasta tai muunlaista sopimatonta palkkiota viranhoidon yhteydessä (lahjonta). Tämän tutkimuksen mukaan Kriminaalihuollon työntekijöihin kohdistuvat korruptioyritykset ovat erittäin harvinaisia. Kyselyyn vastanneista henkilöstä vain kaksi oli joutunut korruptioyrityksen kohteeksi viimeisen vuoden aikana.

Ensimmäisen korruptiotarjouksen oli saanut ehdonalaisesti vapautuneiden valvontaa työkseen tehnyt henkilö. Hän oli saanut tarjouksen tehdä edullinen ostos ja vastaajan mukaan tarjouksen oli tehnyt vastaajan mielestä henkisesti epävakaa henkilö. Työntekijä oli kertonut tapahtumasta työtoverilleen. Toisen korruptiotarjouksen on saanut yhdyskuntapalvelun toimeenpanossa työskentelevä henkilö. Hänelle oli tarjottu rahalahjaa. Tarjouksen tehnyt henkilö oli vastaajan mielestä epätoivoisessa tilanteessa oleva henkilö. Vastaaja oli ilmoittanut tarjouksesta työtoverilleen ja esimiehelleen. Vastaajien mukaan lahjontayrityksissä on mm. yritetty ostaa yhdyskuntapalvelun toimeenpanoa, jottei asiakkaan tarvitsisi sitä suorittaa tai rikettä kirjattaisi.

5.1.6 Perheenjäseniin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen

Kyselyyn vastanneista Kriminaalihuollon työntekijöistä 1,6 prosenttia ilmoitti omaistensa joutuneen epäasiallisen vaikuttamisyriityksen kohteeksi, joiden tarkoituksena oli vaikuttaa vastaajan työntekoon. Teoista kaksi oli ollut häirintää, yksi uhkailua ja yksi vahingonteko. Häirinnän kohteeksi olivat joutuneet yhden soveltuvuuslausuntoja ja yhden toimistotyö sekä kahden hallintoa ja johtamista työkseen tekevien kriminaalihuoltolaitoksen työntekijän perheenjäsenet. Vain yhdessä tapauksessa vastaaja oli kertonut tapahtuneesta työtoverilleen ja saanut häneltä tukea tapauksen traumojen hoitamisessa. Tapauksista ei ole tarkempaa tietoa.

6. Yhteenveto aluetoimistojen toimitilojen turvallisuudesta ja henkilöturvallisuudesta

Tutkimuksen toteutuksessa halusin välttää raskasta mittausvälinettä, jotta vastaaminen kävisi nopeasti ja olisi helppoa, niin että vastausprosentti saataisiin korkeaksi – sillä hinnalla, että yksityiskohtaisia ja monipuolisia ongelmatilanteiden kuvauksia ei saataisi. Kysymysten viimeisessä vaihtoehdossa oli lyhyt tila täydentää vastausvaihtoja ja selventää tapauksia, jota jotkut vastaajista olivatkin käyttäneet.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Kriminaalihuollon aluetoimistojen omat turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja annetut turvallisuusohjeet. Kyselytutkimuksen avulla selvitettiin lisäksi:

- a) toimistojen tekninen ja rakenteellinen turvallisuus, työntekijöiden saama turvallisuuskoulutus, ja
- b) työntekijöihin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen.

Hankkeen alussa selvitin myös työpaikan turvallisuuslainsäädännön asettamia velvoitteita Kriminaalihuollon aluetoimistoille. Ainakin kolme eri lakia säätelee aluetoimistojen turvallisuutta. Työturvallisuuslaissa määritellään työn teettäjän ja järjestäjän velvollisuudet työntekijän turvaamiseksi työtehtävässä. Pelastuslaissa määritellään rakennuksen omistajan ja haltijan velvollisuudesta suojella rakennuksessa olevien henkilöiden turvallisuutta ja omaisuutta. Valmiuslaki velvoittaa työnantajaa varautumaan suojelemaan toimitiloissa olevia henkilöitä ja omaisuutta poikkeustilan varalta. Valtion viranomaistahojen on laadittava ja pidettävä ajan tasalla ainakin pelastus- ja valmiussuunnitelma.

Työnantajan velvollisuutena on valistaa, turvata ja kouluttaa työntekijää turvallisuusasioiden varalta. Usein ajatellaan, että kun toimitaan ja perehdytetään niin kuin ennenkin on tehty ja omakin työura on kulkenut, niin toimitaan oikein. Tieto siitä, että vain harvoissa työpaikoissa työnantaja on todella suunnitellut, kartoittanut ja paneutunut työn, työpaikan ja työntekijän mahdollisiin työperäisiin turvallisuutta vaarantaviin tekijöihin tuli jälleen todistetuksi tutkimuksen kautta. Ongelman ydin on turvallisuusajattelun puute. Turvallisuusasioista ei puhuta, koska sana turvallisuus tuo puhujan mieleen kielteisiä asioita. Asia korostui edellisessä vankilatutkimuksessa jossa turvallisuus ymmärrettiin synonyymiksi vartioinnille ja vankitoiminnoille KKS-sektorilla, kun tosiasiaassa turvallisuus on paljon enemmän, esimerkiksi palo- ja pelastus-, sairaanhoito, työturvallisuus. Kriminaalihuollossakin ongelma on juuri turvallisuuden kapea-alaisuus. Toimistoon perehdyttämisympäristössä työntekijältä jäävät palo- ja

pelastustiet katsomatta, toimistoon tulevien hankalien asiakkaiden käsittely jää opettelematta, ja toimiston käytäntöön omaksumat käytänteet ongelmien hoidossa jäävät kuulematta. Lisäongelman luo se, että vain harvoissa aluetoimistoissa on lain edellyttämistä turvallisuussuunnitelmista edes osakäsitys ja vielä harvemmissa toimistoissa suunnitelmien ja ohjeiden mukaista toimintaa on harjoiteltu.

Läpikäymäni Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen työturvallisuutta koskevat suunnitelmat ja perehdyttämissuunnitelmat olivat laajuudeltaan ja sisällöltään hyvin samanlaisia. Niiden laadullinen ja sivumäärällinen taso on heikko sisältäen lähinnä yleisluontoisia lauseita hyvästä kohtelusta, häirinnästä, työterveyshuollosta, toimistojen turvateknisestä valmiudesta ja henkilöstön TYHY-toiminnasta. Kriminaalihuollon aluetoimistojen turvallisuuteen liittyvien kirjallisten ohjeiden arvioimista hankaloitti se, että aineisto edusti vain hieman yli puolta (60%) 15 aluetoimistosta. Tarkastelun ulkopuolelle jäi kokonaan kuusi aluetoimistoa, joista ei ollut käytettävissä minkäänlaisia turvallisuuteen liittyviä ohjeita. Hyvä poikkeus oli Espoon aluetoimisto, jossa on ollut kirjalliset turvallisuusohjeet jo vuonna 2006.

Tutkimukseen liittyneen Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen toimitilojen turvallisuuskyselyn vastausprosentti vaihteli toimistoittain 55 ja 89 prosentin välillä. Aluetoimistojen työntekijämäärästä laskettu vastausprosentti oli 72.8, jota voidaan pitää kohtalaisena. Vastausprosentin suurta vaihtelua toimistoittain selittänee osaltaan aiheen arkaluonteisuus ja toisaalta aluetoimistojen henkilöstön haluttomuus vastata kyselyyn. Vastaajien vastausinnostusta koetettiin kohottaa jo ennakkoon ja kyselyn vielä ollessa käynnissä toimistoihin lähetetyillä Kriminaalihuoltolaitoksen sähköpostin kiertokirjeillä.

Kyselyssä tuli erittäin selväksi, että toimistojen tekninen ja ohjeellinen varautuminen on vaihtelevaa. Toisissa toimistoissa turvatekninen taso on olematon, henkilökunta tietämätön ja pelastusharjoitukset pitämättä. Toisissa toimistoissa rakennuksen sisääntulo on teknisesti suojattu kameralla, vastaanottoaula on valvottu, henkilökunta on saanut turvallisuusperehdytystä, ja pelastusharjoituksia on ainakin joskus pidetty sekä henkilöstön kohtaamista turvallisuusongelmista on keskusteltu henkilökunnan yhteisissä jälkipalaverissa.

Aluetoimistoja paikkakunnittain verrattaessa toimistojen tekninen turvallisuusvälineistö vaihtelee. Toimiston ulkoisen turvallisuuden osalta erityisen hyvin asiat ovat pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo ja Vantaa), Tampereella ja Jyväskylässä. Se miksi selvästi muun maan aluetoimistoja heikommin Kuopion aluetoimisto oli varautunut toimiston ulkoiseen turvallisuuteen, kun ongelmia oli kuitenkin ollut, ei selvinnyt tässä tutkimuksessa. Toisaalta Kuopion tilanne muuttui vuoden 2009 alusta, jolloin toimisto muutti aluevankilan fyysiseen läheisyyteen. Vain Kuopion ja Kaakkois- Suomen aluetoimistoissa on sovittu, kuinka ongelmatilanteissa toimitaan.

Kenties kaupunkien suuruudella ja sen myötä tulevalla asiakasvolyymillä ja toimiston ulkoisella suojautumisella on yhtäläisyys. Oletettavaa on, että asiakasvolyymien kasvaessa myös vuosittaiset vaaratilanteet toimistojen arjessa lisääntyvät. Toisaalta aluetoimistojen toimistokohtainen tekninen varustelutaso on niin vaihteleva, että esiintyneisiin ongelmiin on todennäköisesti reagoitu jälkijättöisesti, ilmenneen ongelman jälkeen.

Kyselyn vastauksista tuli selvästi esille myös se, että useat työntekijät ovat tyytyväisiä toimistonsa tarjoamaan työturvallisuuteen koska mitään työturvallisuuteen liittyvää

ongelmaa ei ole ilmennyt. Tiedostavien henkilöiden tehtävänä on kehittää ja ylläpitää turvallisuutta silloin kun mitään turvallisuusongelmaa ei ole. On myös hyvä muistaa, että tekninen riskien minimointi ei ole aukotonta, vaan se vain pienentää ongelman todennäköisyyttä. Yksittäisiä turvallisuuden ikäviä tapauksia tulee toimistoilla edelleen tapahtumaan, vaikka niihin olisi varauduttu ja niistä selviämistä harjoiteltu. Ongelmien varalle on hyvä ohjeistaa ja harjoituttaa henkilökunta niin, että niistä selvittää mahdollisimman pienin aineellisin ja henkilövahingoin.

Aluetoimistoissa työhuoneiden perusturvallisuus - toinen poistumistie, pöytä asiakkaan ja työntekijän välissä sekä asiakkaalle näkymätön ATK- näyttö - on noin kahdessa huoneessa kolmesta. Huoneiden välinen äänieristys on pulma useammassa toimistossa. Niinpä on epäselvää, miten estää keskustelujen kuuluminen asiattomille, mutta taata apua tarvitsevan huudon kuuluminen. Vain joka kuudennessa toimistohuoneessa on huonekohtainen hälytinjärjestelmä ja vielä harvemmassa huoneessa on ATK-näyttöön piilotettu hälytin, joka mahdollistaisi hiljaisen asiakasta provosoivan avunpyynnön. Eriytyisen hyvin asiakkaiden ja työntekijöiden väliset turvallisuusongelmat on ratkaistu niissä toimistoissa, joissa asiakkaita otetaan vastaan vain erillisissä vastaanottohuoneissa ja tiloissa toimiston tietyssä kerroksessa tai huoneessa. Vastauksissa tuli hyvin selväksi, että turvallisuusasiat on ratkaistu eri tavoin eri aluetoimistoissa. Joissakin paikoissa ei ole tehty muutoksia, koska mitään ikävää ei ole sattunut. Niissä paikoissa joissa muutoksia on tehty, on yleensä muutettu turvallisuuden toimintatapoja mm. asiakkaiden tavaroille ja vaatteille on hankittu lukolliset säilytyskaapit, on laadittu turvaohjeistus, on keskusteltu asioista työpaikalla, työnohjauksella, esimiehen avustuksella selvitetty asioita ja päätöksiä asiakkaille, tai on ostettu vartiointipalvelua tilaamalla vartija tiloihin kun on tiedetty hankalan asiakkaan tulosta.

Toimistojen ulkopuolisesta turvallisuudesta kyselyvastauksissa puhuttiin melko vähän. Vastauksissa toimiston ulkopuolisiksi turvallisuuspuutteiksi kerrottiin liikenne- ja ajoturvallisuus, asiakkaiden kuljetus autoissa, rautatieaseman läheisyys ja kemikaalien räjähdysvaara, tietoturva ja tietämättömyys vapautuvien vankien turvallisuusriskiarvioista. Kriminaalihuollon työn (valvonnan) luonteesta johtuen liikennöintiä asiakkaiden ja eri toimipaikkojen välillä ei voida lopettaa, vaan liikenneturvallisuudesta ja omasta harkitsevasta sekä turvallisesta käyttäytymisestä liikenteessä ja asiakastapaamisissa on muistutettava säännöllisesti. Paremman tietoisuuden saamiseksi vapautuvien vankien turvallisuusriskiarvioista voidaan vaikuttaa Rikosseuraamusalan omalla sisäisellä tiedonkulun parantamisella. Parhain vaikuttamiskeino työntekijöiden yksintyöskentelyyn, olkoon se sitten työkuulttuurin tai vaihtoehdottomuuden sanelemaa, on työturvallisuuden korostus ja sitä tukeva rahoitus. Toimiston ulkopuolisessa työskentelyssä parityöskentelyä tukemalla työnantaja voi vaikuttaa paljon työntekijöidensä työturvallisuuteen. Toimistoissa voitaisiin kieltää valvontakäyntien ja työpaikan ulkopuolinen yksintyöskentely tai yksin asiakkaiden vastaanotto toimistolla.

Kyselyyn vastanneista Kriminaalihuollon aluetoimistojen työntekijöistä yli kahdeksankymmentä (84,5) prosenttia oli henkilökohtaisesti tutustunut toimiston turvallisuusjärjestelmiin. Toimiston palo- ja pelastusjärjestelmiin on tutustunut hieman yli puolet (56,8 %) vastaajista. Toimistojen järjestämää ensiapukoulutusta on saanut hieman yli kolmannes (35,7 %). Tietoa vaikeiden asiakkaiden käsittelystä on saanut yli kahdeksankymmentä prosenttia (81,7 %) vastaajista. Toimistolla sattuneen turvallisuusongelman käsittelyyn vastaajista on osallistunut lähes puolet (46,5 %)

vastaajista. Lisäksi lähes joka kolmas (31 %) vastaajista on osallistunut johonkin muuhun turvallisuuteen liittyvään koulutukseen. Edellä esitettyjä lukuja voidaan pitää hyvinä yleislukuina. Ongelman muodostaa vuosittainen turvallisuusharjoittelu. Kyselyssä selvisi, että vain yksi kolmasosa Kriminaalihuollon työntekijöistä osallistui minkäänlaiseen toimiston järjestämään turvallisuusharjoitukseen vuonna 2008. Työpaikan järjestämiin paloharjoituksiin ja ensiapukoulutukseen on osallistunut noin kymmenen tai työpaikalla järjestettäviin pelastusharjoitukseen on osallistunut noin viisi prosenttia koko henkilöstöstä. Ongelma harjoitusten pitämisessä on että vain harvat työpaikat harjoittelevat vuosittain ja vielä harvemmat työntekijät osallistuvat harjoituksiin säännöllisesti. Toimistoilla harvakseltaan jos ollenkaan harjoiteltujen turvallisuuden ongelmatilanteiden tieto ei ollut yllätys. Yleisimmiksi syiksi kerrottiin rahan ja ajan puute. Vastaavanlaisia syitä kuulin jo vankiloiden turvallisuustutkimusta tehdessäni. Raha ja aika voivat olla osaselitys ongelmatilanteiden harjoittelemattomuuteen, mutta suurin syy lienee välinpitämättömyys ja valvovan keskusviranomaisen asenne toimistojen turvallisuusasioiden hoitamiseen.

Vastaajat toivoivat työpaikalla järjestettävän turvallisuuteen liittyvää käytännön koulutusta, moni toivoi vain päivän tai puolikkaan päivää saadakseen mm: ensiapukoulutusta, aggressiivisen ja vaikean tai päihtyneen asiakkaan käsittelyä koskevaa sekä itsepuolustuskoulutusta, kriisi- ja vaaratilanteiden koulutusta, talon sisäisten turvaohjeiden käytännön harjoituksia, toimiston palo- ja pelastusharjoituksia (joissakin tapauksessa myös koko kiinteistön kattavia), hälytyslaitteiden testausta ja alkusammutus- sekä paloturvallisuuskoulutusta, toimiston uuden kulunvalvontakameran ja poistumisteiden opastusta, ja ajoharjoittelua.

Yleinen piirre rikosseuraamusalalla tuntuu olevan, että paloturvallisuuteen ja tulipalotilanteiden harjoitteluun on suhtauduttu välinpitämättömästi. Tuurilla seilaten on vältetty suuremmat palot ja ummistettu silmät palon mahdollisuudelta. Toimistomaisissa, usein lähellä maanpintaa sijaitsevissa ja työntekijöiden sekä asiakkaiden vapaasti poistuttavissa Kriminaalihuollon aluetoimistojen toimitiloissa tulipalo ei ole niin suuri uhka kuin suljetuissa vankiloissa. Mutta ongelma on olemassa kun tässä Kriminaalihuollon kyselyssä lähes yksi kolmasosa vastaajista ilmoitti, että toimitilojen turvallisuuden suurimmat puutteet ovat paloturvallisuudessa. Toimistokohtaisiksi paloturvallisuuden suurimmiksi puutteiksi kerrottiin alkusammutusopetuksen, palotikkaiden, sammuttimien, paloilmotusjärjestelmien ja hälyttimien puute, poistumistien johtamisen katolle tai kokonaan puuttuminen ja pelastusharjoitusten pitämättömyys. Ongelmien lista on niin pitkä ja vaihtelee suuresti aluetoimistoittain, että vaatii suuren rahallisen panostuksen organisaatiolta saattaa turvallisuustekniikka, välineet, opastus ja koulutus lain ja turvallisen työskentelyn tasolle. Paloturvallisuusongelman laajuutta kuvaa se, että erityisen hyvin asiat eivät ole missään aluetoimistossa, vaan enemmän ja vähemmän rempallaan jokaisessa aluetoimistossa.

Kyselyn toisessa osiossa selvitettiin Kriminaalihuollon aluetoimistojen työntekijöihin kohdistunutta epäasiallista vaikuttamista. Tulosten perusteella Kriminaalihuollon työntekijät kokevat asiakkaiden taholta enemmän epäasiallista vaikuttamista kuin tuomarit, mutta selvästi vähemmän kuin syyttäjät ja rikospoliisit. Eniten epäasiallista vaikuttamista kohdistuu rikospoliisiin (53 %) ja heidän omaisiinsa (4 %) ja toiseksi eniten syyttäjiin (32 %) ja heidän omaisiinsa (4 %). Kriminaalihuollon työntekijöihin (17 %) ja heidän omaisiin (1,6 %) kohdistuu hieman enemmän epäasiallista vaikuttamista kuin tuomareihin (15 %) ja heidän omaisiinsa (1 %). Aineistojen vertailtavuutta vaikeuttaa se,

että Kriminaalihuollon työntekijöihin ja heidän omaisiinsa kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen koskee vuoden jaksoa, kun muiden oikeusviranomaisten tilannetta tarkastellaan viiden vuoden jakson ajalta. Yhteinen ja olennaisin tieto kaikkien edellä mainittujen kyselyiden osalta on, että oikeusviranomaisiin kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen on suhteellisen yleinen ongelma, mutta vähän organisaation sisällä ja julkisuudessa keskusteltu ongelma.

Tutkimusten myötä myös työpaikkaväkivalta on alettu vähitellen yhä selkeämmin määritellä ”sosiaalisesti ongelmaksi”, minkä ansiosta tätä aiemmin piiloteltua ilmiötä on voitu ryhtyä käsittelemään.. Ongelmatilanteiden tunteminen ja tuominen julkisuuteen on hyödyllistä, koska tieto mahdollistaa suojaus-, torjunta- ja ratkaisukeinojen löytämisen, joita voidaan opettaa myös muille joita sama riski koskee. Voidaan olettaa kuvatuista ongelmien pikemminkin yleistyvän kuin vähenevän.

Kriminaalihuoltolaitoksen kyselyyn vastanneista 18,6 prosenttia ilmoitti joko itse tai perheenjäsenensä kokeneen epäasiallista vaikuttamista vastaajan työtehtävien vuoksi viimeisen vuoden aikana. Häirintää oli kokenut 24 työntekijää. Eniten häirintää kokivat ehdonalaisesti vapautuneiden valvontaa ja yhdyskuntapalvelun toimeenpanoa valvovat työntekijät. Uhkailua oli kokenut kymmenen työntekijää, ja työtehtäväryhmistä eniten uhkailua olivat kokeneet ehdonalaisesti vapautuneiden valvontaa ja yhdyskuntapalvelun toimeenpanoa valvovat työntekijät. Korruptioyrityksiä on vain kaksi ja työntekijöiden omaisiin kohdistunutta epäasiallista vaikuttamista on esiintynyt neljässä tapauksessa. Epäasiallista vaikuttamista on tapahtunut kahdelle hallinnossa ja johtamisessa, yhdelle soveltuvuuslausuntoja ja yhdelle yhdyskuntapalvelun toimeenpanoa työkseen tekevän henkilön omaiselle.

Kyselyssä kerrottuja epäasiallisen vaikuttamisen tilanteita viimeisen vuoden sisällä olivat olleet: nimettömät kirjoitukset tekstiviestipalstoille, asiakastilanteessa ja toimistolla aggressiivinen käyttäytyminen, painostaminen tietynlaisen lausunnon kirjoittamiseen, ilmoitus kotiosoitteen selvittämisestä, asiakas oli tullut kotiovelle ja oven avauduttua livahtanut eteisen puolelle vaatimaan toimeenpanon oikaisua ja uhkaava tilanne A-klinikalla. Yleensä epäasiallisen vaikuttamisen kohteeksi joutuneet työntekijät ovat kertoneet asiasta työtoverille ja esimiehelle, mutta vain harvat organisaation työsuojelupäällikölle, omaisille tai ystäville. Yhdestäkään tapauksesta ei ollut tehty rikosilmoitusta tai käytetty työterveyshuollon palveluja. Kriminaalihuoltolaitokseen on vuosina 2001- 2008 kertynyt yhteensä 76 uhka- ja vaaratilanneraporttia. Huippuvuosina ilmoituksia on tullut noin 15 vuodessa ja vähäisinä ilmoitusvuosina vain kolme ilmoitusta vuodessa (Hamari 2008, 23.)

Parissa vastauksessa mainittiin, että epäasiallinen vaikuttaminen olisi tapahtunut järjestäytyneen rikollisryhmän taholta. Valitettavasti näissä vastauksissa ei tarkennettu sitä, millainen tuo uhkauksen takana tai henkilöön liitetty ryhmä oikein on. Ainakin syyttäjien, tuomareiden ja poliisien kyselyissä järjestäytyneiksi rikollisryhmiksi oli erheellisesti nimetty mm. talousrikollisten, isojen huumejuttujen tai pankkiryöstäjien ja moottoripyöräkerhojen yhteydessä tai liepeillä olevia henkilöitä. Näiden ryhmien tekemät rikokset ovat vakavia, ja niiden tekemiseen käytetään useampaa henkilöä, mutta ryhmän jatkuvuus, rikollisen toiminnan monipuolisuus ja ammattimaisuus on usein varsin hataralla pohjalla ja vaihtelee erittäin suuresti päätekijöiden kunnon ja halun mukaan tehdä tuottavia rikoksia ammattimaisesti, joten niitä ei voida mielestäni kutsua järjestäytyneiksi rikollisryhmiksi, vaan rikollisryhmiksi (vrt. Junninen 2006).

Lähteet:

- Hamari, Antti (2008): Työturvallisuus Kriminaalihuoltolaitoksen asiakastyössä.
Laurea- ammattikorkeakoulu. Tikkurila
- Junninen, Mika (2005): Oikeusviranomaisia uhkaillaan ja painostetaan.
HAASTE 4/2005. Oikeusministeriö. Helsinki. s. 7-9.
- Junninen, Mika (2006): Joka kolmatta rikospoliisia on uhkailtu Helsingissä.
Poliisi 2/2006. Sisäasiainministeriön poliisiosasto. Helsinki. s. 12.
- Junninen, Mika (2009): Suomalaisten vankiloiden turvallisuus. Rikosseuraamusvirasto
& HEUNI.
- Junninen, Mika (2009): Suomalaisiin syyttäjiin ja tuomareihin kohdistunut epäasiallinen
vaikuttaminen- 18kk aikana vuosina 2007-2008. Julkaisukäsikirjoitus
- Sirén R, Kivivuori J, Kääriäinen J, Aaltonen M (2007): Suomalaisten kokema väkivalta
1980-2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 74.